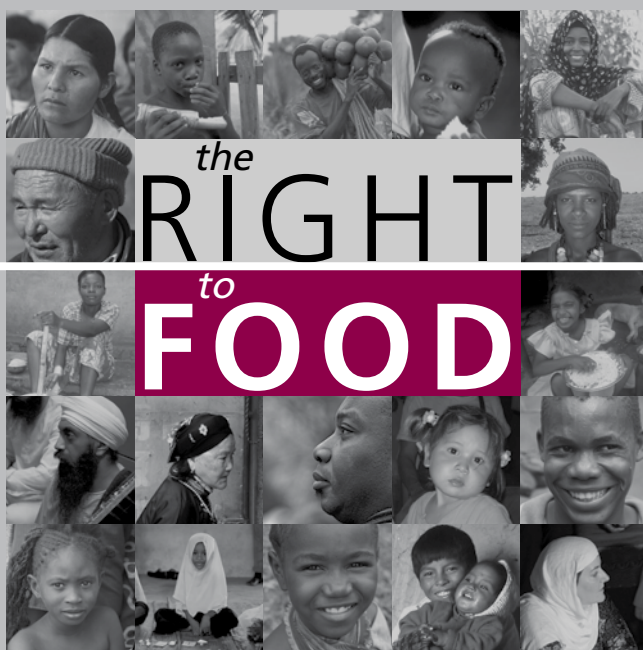

VOLUNTARY GUIDELINES

to support the progressive realization of
the right to adequate food
in the context of national food security

Adopted by the 127th Session of the FAO Council
November 2004

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS
Rome, 2005

स्वेच्छिक मार्गदर्शन

राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको क्रमिक अनुभूतिका लागि टेवा पुऱ्याउन
नोभेम्बर २००४ मा खाद्य तथा कृषि संगठनको १२७ औं परिषदको बैठकबाट अनुमोदित

संयुक्त राष्ट्र संघ खाद्य तथा कृषि संगठन,
रोम, २००५

VOLUNTARY GUIDELINES

**to support the progressive realization of
the right to adequate food
in the context of national food security**

Adopted by the 127th Session of the FAO Council
November 2004

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS
Rome, 2005

स्वेच्छिक मार्गदर्शन

राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको क्रमिक अनुभूतिका लागि टेवा पुऱ्याउन
नोभेम्बर २००४ मा खाद्य तथा कृषि सँगठनको १२७ औं परिषदको बैठकबाट अनुमोदित

संयुक्त राष्ट्र संघ खाद्य तथा कृषि सँगठन,
रोम, २००५

This work was originally published by the Food and Agriculture Organization of the United Nations in English as Voluntary Guidelines to support the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, 2005. This is a revised version of a Nepalese translation originally arranged by Food first Information and Action Network (FIAN) International. FAO is responsible for the current work; however, in the event of discrepancies, the original language will govern.

The designations employed and the presentation of material in this information product do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) concerning the legal or development status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries. The mention of specific companies or products of manufacturers, whether or not these have been patented, does not imply that these have been endorsed or recommended by FAO in preference to others of a similar nature that are not mentioned.

ISBN 978-92-5-905336-4 (print)
E-ISBN 978-92-5-907889-3 (PDF)

FAO encourages the use, reproduction and dissemination of material in this information product. Except where otherwise indicated, material may be copied, downloaded and printed for private study, research and teaching purposes, or for use in non-commercial products or services, provided that appropriate acknowledgement of FAO as the source and copyright holder is given and that FAO's endorsement of users' views, products or services is not implied in any way.

All requests for translation and adaptation rights, and for resale and other commercial use rights should be made via www.fao.org/contact-us/licence-request or addressed to copyright@fao.org.

FAO information products are available on the FAO web site (www.fao.org/publications) and can be purchased through publications-sales@fao.org.

यो स्वेच्छिक मार्गदर्शन राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको क्रमिक अनुभूतिका लागि टेवा पुऱ्याउने उद्देश्यले संयुक्त राष्ट्र संघ खाद्य तथा कृषि सँगठनद्वारा सन् २००५ मा अङ्ग्रेजी भाषामा प्रकाशन गरिएको थियो । यो परिमार्जित दस्तावेजको नेपाली भाषामा सर्वप्रथम अनुवाद गर्ने कार्य फियान इन्टरनेशनलबाट भएको थियो । भाषागत दृष्टिकोणले दुविधा पैदा भएमा मौलिक भाषामा लेखिएको दस्तावेजले मान्यता पाउनेछ ।

यस सूचनामूलक दस्तावेजमा प्रयुक्त विषय तथा सामाग्रीहरूको प्रस्तुतीकरणले कुनै पनि राष्ट्रको कानुनी वा विकासको स्तर, यसको भु-भाग, नगर वा अन्तरगतका क्षेत्र वा सीमा वा घेरा निर्धारणका बारेमा संयुक्त राष्ट्र संघ खाद्य तथा कृषि सङ्गठनको धारणा अभिव्यक्त भएको मानिने छैन । सम्बन्धित कम्पनी वा निर्माताबाट सर्वाधिक सुरक्षित भए वा नभएका तर यस दस्तावेजमा उल्लेख भएका विषयवस्तु तथा सामग्रीहरू संयुक्त राष्ट्र संघ खाद्य तथा कृषि सँगठनबाट मान्यता दिएको वा सिफारिस भएको मानिने छैन ।

ISBN ९७८-९२-५-९०५३३६-४ (प्रिन्ट)

E-ISBN ९७८-९२-५-९०७८८९-३ (PDF)

यस दस्तावेजमा उल्लेखित जानकारी तथा विवरणहरूको प्रयोग गर्न छायांप्रति निकाल्न र प्रचार प्रसार गर्न खाद्य तथा कृषि सङ्गठन सबैलाई प्रोत्साहन गर्दछ । प्रतिलिपि अधिकारमा उल्लेख गरिएको अवस्थामा बाहेक यस दस्तावेजमा उल्लेखित जानकारी तथा विवरणहरू श्रोत उल्लेख गरी व्यापारिक प्रयोजन बाहेक व्यक्तिगत अध्ययन, अनुसन्धान र अध्यापन कार्यका लागि उपयोग गर्न सकिनेछ तथा दस्तावेज सम्बन्धि उपभोगकर्ताको अभिव्यक्ति वा सेवा वा उत्पादनबारे खाद्य तथा कृषि सँगठनको कुनै संलग्नता हुने छैन ।

अनुवाद र अनुकरण गर्ने तथा पुनः बिक्री र अन्य व्यापारिक अधिकारको लागि www.fao.org/contact-us/licence-request मार्फत वा copyright@fao.org मा अनुरोध गर्न सकिनेछ ।

खाद्य तथा कृषि सँगठनबाट उत्पादित सूचनामूलक सामाग्रीहरू यस सँगठनको वेब साईट (www.fao.org/publications) मा पाउन सकिन्छ भने publications-sales@fao.org मार्फत खरीद गर्न सकिनेछ ।

Foreword

In 1996, at the World Food Summit, Heads of State and Government reaffirmed "the right of everyone to have access to safe and nutritious food, consistent with the right to adequate food and the fundamental right of everyone to be free from hunger." The declaration of the World Food Summit: five years later, in June 2002, reaffirmed the importance of strengthening the respect of all human rights and fundamental freedoms and invited "the FAO Council to establish an Intergovernmental Working Group to develop a set of Voluntary Guidelines to support Member States' efforts to achieve the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security".

An Intergovernmental Working Group was established in November 2002 and working relationships, in particular with the Office of the High Commissioner for Human Rights and the Special Rapporteur on the Right to Food, were strengthened. After two years of intense and constructive negotiations and discussions among members of the Intergovernmental Working Group and its Bureau as well as representatives of stakeholders and civil society, the Voluntary Guidelines were adopted by the FAO Council in November 2004.

The Voluntary Guidelines represent the first attempt by governments to interpret an economic, social and cultural right and to recommend actions to be undertaken for its realization. The objective of the Voluntary Guidelines is to provide practical guidance to States in their implementation of the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, in order to achieve the goals of the World Food Summit Plan of Action. Relevant stakeholders could also benefit from such guidance. The Voluntary Guidelines cover the full range of actions to be considered by governments at the national level in order to build an enabling environment for people to feed themselves in dignity and to establish appropriate safety nets for those who are unable to do so. They can be used to strengthen and improve current development frameworks, particularly with regard to social and human dimensions, putting the entitlements of people more firmly at the centre of development.

प्राक्कथन

सन् १९९६ मा सम्पन्न विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनका सहभागी राष्ट्राध्यक्ष तथा सरकार प्रमुखहरूले “प्रत्येक व्यक्तिको पर्याप्त खाद्य अधिकार र भोकवाट मुक्तिको मौलिक अधिकारको अनुकुल हुने गरी सुरक्षित र पोषणयुक्त खाद्यान्नमा प्रत्येक व्यक्तिको पहुँचको अधिकारलाई” पुनः पुष्टि गरे। त्यसको पाँच वर्षपछि सन् २००० को जुन महिनामा भएको विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनको घोषणा पत्रले सबै मानव अधिकार र मौलिक स्वतन्त्रताहरूको सम्मानको सवलीकरणको महत्वलाई पुनः पुष्टि गर्‍यो र खाद्य तथा कृषि सँगठनको परिषदलाई सदस्य राष्ट्रहरूको राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको त्रिमिक अनुभूतिको लागि गरिने प्रयत्नहरूलाई सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले स्वेच्छिक मार्गदर्शन बनाउन एउटा अन्तर-सरकारी कार्यसमूह स्थापना गर्न आह्वान गरियो।

सन् २००२ को नोभेम्बरमा एउटा अन्तर-सरकारी कार्यसमूह स्थापना गरियो र यसले विशेषगरी मानव अधिकार सम्बन्धी उच्चायुक्तको कार्यालय र खाद्य अधिकार सम्बन्धी विशेष प्रतिवेदकहरूका बीच कार्यमुलक सम्बन्धलाई सवल बनायो। अन्तर-सरकारी कार्यसमूह र यसका व्यूरो सदस्यहरू तथा सरोकारवाला र नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू बीच दुई वर्षसम्म भएका गहन र सिर्जनात्मक वार्ता तथा छलफलहरू पश्चात सन् २००४ को नोभेम्बरमा खाद्य तथा कृषि सँगठनको परिषदले स्वेच्छिक मार्गदर्शन अनुमोदन गर्‍यो।

यो स्वेच्छिक मार्गदर्शन आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारहरूको व्याख्या गर्न र ती अधिकारहरू हासिल गर्नका लागि राज्यहरूले गरेको पहिलो प्रयास हो। यस मार्गदर्शनको उद्देश्य विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनको कार्ययोजनाको लक्ष्य प्राप्त गर्न राष्ट्रहरूलाई राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि व्यवहारिक मार्गदर्शन प्रदान गर्न हो। यसबाट अन्य सम्बद्ध सरोकारवालाहरू पनि लाभान्वित हुन सक्नेछन्। यस मार्गदर्शनले नागरिक स्वयमले आफ्ना लागि मर्यादापुर्वक खाद्यान्न पाउने सवल वतावरणको निर्माण गर्न राष्ट्रिय स्तरमा सरकारद्वारा ध्यान दिनुपर्ने र जोखिममा परेका नागरिकहरूका लागि उचित प्रकारको खाद्य सुरक्षा संजाल स्थापना लगायत आवश्यक समग्र गतिविधिहरूलाई समेट्छ। यो निर्देशिका विशेषतः जनताको हकदारिलाई विकासको केन्द्रविन्दुमा दृढतापुर्वक राख्दै सामाजिक र मानवीय आयमहरूको सम्बन्धमा बिद्यमान विकासको संरचनालाई बलियो बनाउन र सुधार गर्नको लागि प्रयोग गर्न सकिनेछ।

The Voluntary Guidelines represent a step towards integrating human rights into the work of agencies dealing with food and agriculture, such as FAO, as called for by the United Nations Secretary-General within his UN reforms. They provide an additional instrument to combat hunger and poverty and to accelerate attainment of the Millennium Development Goals.

FAO is committed to strengthening its capacity, with the help of Member States, to assist willing governments to implement the Voluntary Guidelines. The Organization looks forward to cooperating with governments and other key actors that wish to pursue rights-based approaches to poverty reduction and are interested in realizing the right to adequate food in the context of national food security by implementing the Voluntary Guidelines. Striving to ensure that every child, woman and man enjoy adequate food on a regular basis is not only a moral imperative and an investment with enormous economic returns; it also signifies the realization of a basic human right.

Jacques Diouf

Director-General

Food and Agriculture Organization of the United Nations

यस मार्गदर्शनले संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवले राष्ट्र संघ भित्रको सुधारमा उल्लेख गरे बमोजिम मानव अधिकारलाई खाद्य तथा कृषि विषयमा कार्यरत निकाय जस्तै खाद्य तथा कृषि संगठनका कार्यहरूसँग एकीकृत गर्ने तर्फको कदमलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ। यसले भोक र गरिबी विरुद्ध लड्न र सङ्घस्राव्दी विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्नको लागि गतिशिलता प्रदान गर्ने एउटा थप संयन्त्र प्रदान गर्दछ।

यस मार्गदर्शनको कार्यान्वयन गर्न चाहने राज्यहरूलाई सहयोग गर्न सदस्य राष्ट्रहरूको सहयोगमा आफ्नो क्षमता अभिवृद्धि गर्न खाद्य तथा कृषि संगठन प्रतिबद्ध रहेको छ। संगठनले यो मार्गदर्शनको कार्यान्वयन गरी अधिकारवादी अवधारणाबाट गरिबी र राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा प्रयाप्त खाद्य अधिकारको अनुभूति गर्न चाहने राज्यहरू र अन्य सरोकारवालाहरूसँग सहयोगको अपेक्षा राखेको छ। प्रत्येक बालबालिका, महिला तथा पुरुषहरूको पर्याप्त खाद्य अधिकार सुनिश्चित गर्ने प्रयास नैतिक दायित्व र आर्थिक प्रतिफलका लागि गरिएको लगानी मात्र होइन, आधारभुत मानव अधिकारको अनुभूतिका लागि समेत महत्वपूर्ण छ।

ज्याक्युस डिओउफ

महानिर्देशक

संयुक्त राष्ट्र संघीय खाद्य तथा कृषि संगठन

Contents

Foreword	iv
I. PREFACE AND INTRODUCTION	4
Preface	4
Introduction	8
Basic instruments	8
Universal Declaration of Human Rights, Article 25:	8
International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 11:	8
The right to adequate food and the achievement of food security	12
II. ENABLING ENVIRONMENT, ASSISTANCE AND ACCOUNTABILITY	16
GUIDELINE 1 Democracy, good governance, human rights and the rule of law	16
GUIDELINE 2 Economic development policies	18
GUIDELINE 3 Strategies	20
GUIDELINE 4 Market systems	22
GUIDELINE 5 Institutions	26
GUIDELINE 6 Stakeholders	26
GUIDELINE 7 Legal framework	28
GUIDELINE 8 Access to resources and assets	28
<i>GUIDELINE 8A Labour</i>	30
<i>GUIDELINE 8B Land</i>	32
<i>GUIDELINE 8C Water</i>	32
<i>GUIDELINE 8D Genetic resources for food and agriculture</i>	32
<i>GUIDELINE 8E Sustainability</i>	32
<i>GUIDELINE 8F Services</i>	34
GUIDELINE 9 Food safety and consumer protection	34
GUIDELINE 10 Nutrition	38
GUIDELINE 11 Education and awareness raising	40
GUIDELINE 12 National financial resources	42
GUIDELINE 13 Support for vulnerable groups	44

विषयसूचि

प्राक्कथन

ड

१. भूमिका तथा परिचय

५

भूमिका	५
परिचय	९
आधारभूत दस्तावेजहरू	९
मानव अधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणा, धारा २५	९
आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धि धारा ११	९
आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धि, धारा २	११
पर्याप्त खाद्य अधिकार तथा खाद्य सुरक्षाको प्राप्ति	१३

२. सहज वातावरण सहयोग तथा उत्तरदायित्व

१७

मार्गदर्शन १ लोकतन्त्र, सुशासन, मानव अधिकार तथा विधिको शासन	१७
मार्गदर्शन २ आर्थिक विकास नीतिहरू	१९
मार्गदर्शन ३ रणनीतिहरू	२१
मार्गदर्शन ४ बजार प्रणाली	२३
मार्गदर्शन ५ निकायहरू	२७
मार्गदर्शन ६ सरोकारवालाहरू	२७
मार्गदर्शन ७ कानूनी संरचना	२९
मार्गदर्शन ८ श्रोत तथा सम्पत्तीमा पहुँच	२९
मार्गदर्शन ८ (क) श्रम	३१
मार्गदर्शन ८ (ख) भूमि	३३
मार्गदर्शन ८ (ग) जल	३३
मार्गदर्शन ८ (घ) खाद्य तथा कृषिका लागि आनुवांशिक श्रोतहरू	३३
मार्गदर्शन ८ (ङ) दिगोपन	३३
मार्गदर्शन ८ (च) सेवाहरू	३५
मार्गदर्शन ९ खाद्य सुरक्षा तथा उपभोक्ता संरक्षण	३५
मार्गदर्शन १० पोषण	३९
मार्गदर्शन ११ शिक्षा तथा चेतना जागरण	४१
मार्गदर्शन १२ राष्ट्रिय वित्तीय श्रोतहरू	४३
मार्गदर्शन १३ जोखिममा पर्नसक्ने समूहहरूका लागि सहयोग	४५

GUIDELINE 14 Safety nets	46
GUIDELINE 15 International food aid	48
GUIDELINE 16 Natural and human-made disasters	50
GUIDELINE 17 Monitoring, indicators and benchmarks	52
GUIDELINE 18 National human rights institutions	54
GUIDELINE 19 International dimension	56

III. INTERNATIONAL MEASURES, ACTIONS AND COMMENTS **58**

International cooperation and unilateral measures	58
Role of the international community	58
Technical cooperation	60
International trade	60
External debt	61
Official development assistance	64
International food aid	64
Partnerships with NGOs/CSOs/private sector	64
Promotion and protection of the right to adequate food	66
International reporting	66

मार्गदर्शन १४ सुरक्षा सञ्जाल	४७
मार्गदर्शन १५ अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सहयोग	४९
मार्गदर्शन १६ प्राकृतिक तथा मानववर्तनर्मित प्रकोपहरू	५१
मार्गदर्शन १७ अनुगमन, सूचक तथा निर्देश चिन्हहरू	५३
मार्गदर्शन १८ राष्ट्रिय मानव अधिकार सम्बन्धी निकायहरू	५५
मार्गदर्शन १९ अन्तर्राष्ट्रिय आयाम	५७

३. अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड, गतिविधि तथा प्रतिबद्धताहरू	५९
अन्तर्राष्ट्रिय सहायता तथा एकपक्षीय मापदण्डहरू	५९
अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको भूमिका	५९
प्राविधिक सहयोग	६१
अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार	६१
बाह्य ऋण	६३
औपचारिक विकास सहयोग	६५
अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सहयोग	६५
गैरसरकारी संस्थाहरू, नागरिक समाज/निजी क्षेत्रसँग साभेदारी	६५
पर्याप्त खाद्य अधिकारको सम्बर्द्धन तथा संरक्षण	६७
अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवेदन	६७

Preface

1. The eradication of hunger is clearly reflected in the target set at the World Food Summit to reduce the number of undernourished people to half their present level no later than 2015 and as agreed by the Millennium Summit to "halve the proportion of people who suffer from hunger" by the same year.
2. In the Rome Declaration on World Food Security, Heads of State and Government "reaffirmed the right of everyone to have access to safe and nutritious food, consistent with the right to adequate food and the fundamental right of everyone to be free from hunger." Objective 7.4 of the World Food Summit Plan of Action established the task: "to clarify the content of the right to adequate food and the fundamental right of everyone to be free from hunger, as stated in the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and other relevant international and regional instruments, and to give particular attention to implementation and full and progressive realization of this right as a means of achieving food security for all."
3. The Plan of Action "invited the UN High Commissioner for Human Rights, in consultation with relevant treaty bodies, and in collaboration with relevant specialized agencies and programmes of the UN system and appropriate intergovernmental mechanisms, to better define the rights related to food in Article 11 of the Covenant and to propose ways to implement and realize these rights as a means of achieving the commitments and objectives of the World Food Summit, taking into account the possibility of formulating voluntary guidelines for food security for all."
4. In response to the invitation by the World Food Summit, and following several international consultations, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights adopted General Comment 12, which provided its experts' views on the progressive realization of the right to adequate food.
5. In Paragraph 10 of the Declaration adopted at the 2002 World Food Summit: five years later, Heads of State and Government invited the Council of the Food and Agriculture Organization of the United Nations to establish at its 123rd session an Intergovernmental Working Group (IGWG), in the context of the World Food Summit follow-up, with the following mandate: "to elaborate, with the participation of stakeholders, in a period of two years, a set of voluntary guidelines to support Member Nations' efforts to achieve the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security".

भूमिका

१. विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनको लक्ष्यमा भोक उन्मूलन गर्ने, विद्यमान कुपोषणबाट पीडित जनसंख्यालाई सन् २०१५ सम्ममा आधामा झर्ने साथै सहस्राब्दी शिखर सम्मेलनमा सहमति भए अनुसार भोकबाट पीडित जनसंख्यालाई पनि सोही वर्ष भन्दा अगावै आधा गर्नुपर्ने प्रष्ट उल्लेख छ ।

२. विश्व खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी रोम घोषणापत्रमा उक्त सम्मेलनमा उपस्थित सम्पूर्ण राष्ट्राध्यक्ष तथा सरकार प्रमुखहरूबाट “सुरक्षित र पौष्टिक खाद्यान्नमा सबैको पहुँच, पर्याप्त खाद्य अधिकार र भोकबाट मुक्त हुन पाउनु पर्ने प्रत्येक व्यक्तिको मौलिक अधिकारका बारेमा पुनःदृढता व्यक्त गरियो” । सो घोषणाको उद्देश्य नं. ७.४ अनुसार शिखर सम्मेलनको कार्य योजनाको कार्यबाट प्रत्येक व्यक्तिको पर्याप्त खाद्य अधिकार, भोकबाट मुक्त हुने मौलिक अधिकार, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारको अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धि र यससँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय र क्षेत्रीय कानूनी दस्तावेजहरूमा उल्लेख भए अनुरूप स्पष्ट पार्ने र यस अधिकारको पूर्ण कार्यन्वयन र सबैका लागि खाद्य सुरक्षाको प्राप्तिको साधनको रूपमा अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि विशेष ध्यान दिने उल्लेख गरिएको छ ।

३. उक्त कार्ययोजना सम्बन्धित अभिसन्धि, सम्बन्धित निकायसँगको परामर्श र संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणाली अन्तर्गतका अन्य विशिष्टीकृत संस्था तथा कार्यक्रम र अन्य अन्तर-सरकारी संयन्त्रको सहयोगमा अभिसन्धिको धारा ११ मा उल्लेख भएका खाद्य सम्बन्धी अधिकारहरूको अभि राम्रो परिभाषा दिन तथा विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनमा भएका प्रतिबद्धताहरू तथा उद्देश्य बमोजिम सबैका लागि खाद्य सुरक्षाका लागि स्वेच्छिक मार्गदर्शन निर्माणको सम्भावनालाई ध्यान दिदै यी अधिकारहरूको कार्यन्वयन तथा अनुभूति गर्ने तरिकाहरू प्रस्ताव गर्न मानव अधिकारका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय उच्चायुक्तलाई आह्वान गरेको छ ।

४. विश्व खाद्य सम्मेलनको आह्वान र विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका परामर्शहरू पश्चात् आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी समितिले साधारण टिप्पणि १२ अनुमोदन गऱ्यो जसले पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिका सम्बन्धमा विशेषज्ञको धारणा प्रदान गऱ्यो ।

५. विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनको ५ वर्षपछि सन् २००२ मा अनुमोदित घोषणापत्रको १० औं अनुच्छेदमा राष्ट्राध्यक्ष र सरकार प्रमुखहरूले संयुक्त राष्ट्र संघको खाद्य तथा कृषि सँगठनको परिषदलाई विश्व खाद्य सम्मेलनको निरन्तरताका सन्दर्भमा यसको १२औं औं सत्रमा एउटा “अन्तर्देशीय कार्यसमूह” स्थापना गर्न आह्वान गऱ्यो र सदस्य राष्ट्रहरूलाई राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको प्रयासलाई सहयोग गर्न २ वर्ष भित्र एक “स्वेच्छिक मार्गदर्शन” तयार गर्न कार्यादेश दिइयो ।

6. The objective of these Voluntary Guidelines is to provide practical guidance to States in their implementation of the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, in order to achieve the goals of the Plan of Action of the World Food Summit. Relevant stakeholders could also benefit from such guidance.

7. The Voluntary Guidelines take into account a wide range of important considerations and principles, including equality and non-discrimination, participation and inclusion, accountability and rule of law, and the principle that all human rights are universal, indivisible, interrelated and interdependent. Food should not be used as a tool for political and economic pressure.

8. In developing these Voluntary Guidelines, the IGWG has benefited from the active participation of international organizations, non-governmental organizations (NGOs) and representatives of civil society. The implementation of these Guidelines, which is primarily the responsibility of States, should benefit from the contribution of all members of civil society at large, including NGOs and the private sector.

9. These Voluntary Guidelines are a human rights-based practical tool addressed to all States. They do not establish legally binding obligations for States or international organizations, nor is any provision in them to be interpreted as amending, modifying or otherwise impairing rights and obligations under national and international law. States are encouraged to apply these Voluntary Guidelines in developing their strategies, policies, programmes and activities, and should do so without discrimination of any kind, such as to race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.

६. विश्व खाद्य सम्मेलनको कार्ययोजनामा लिइएका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न यो मार्गदर्शनको उद्देश्य सदस्य राष्ट्रहरूलाई राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि व्यावहारिक दिशा निर्देश गर्नु हो । यस मार्गदर्शनबाट अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरू पनि लाभान्वित हुनेछन् ।

७. समानता, अविभेद, सहभागिता, समावेशीकरण, जवाफदेहिता तथा कानूनको शासन जस्ता सिद्धान्तहरू लगायत मानव अधिकार सर्वव्यापी, अविभाज्य, अन्तरसम्बन्धित तथा अन्तरनिहित छन् कहिल्यै पनि राजनैतिक तथा आर्थिक दबावको माध्यमको रूपमा प्रयोग गरिनु हुँदैन ।

८. स्वेच्छिक मार्गदर्शन तयार गर्दा अन्तर-सरकारी कार्य समूहलाई अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्था, गैरसरकारी संस्था तथा नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरूबाट सक्रिय सहभागिता तथा प्रशस्त मद्दत मिलेको छ । यो मार्गदर्शनको कार्यान्वयन गर्नु राज्यको प्रमुख दायित्व भएतापनि गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र लगायत नागरिक समाजका सबै सदस्यहरूको योगदानले यसको कार्यान्वयनमा टेवा पुग्नेछ ।

९. यो स्वेच्छिक मार्गदर्शन सबै राज्यका लागि मानव अधिकारमा आधारित एक व्यावहारिक औजार हो । यसले राज्यहरू वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूलाई नै कुन कानूनी बाध्यतायुक्त दायित्वहरू सिर्जना गर्छ, न त यसले अन्य राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय दायित्व भन्ने कानून सुधार गर्नु पर्ने वा संशोधन गर्नु पर्ने वा अरू कुन स्थिति सिर्जना गराउन बाध्य पार्दछ । राज्यहरूलाई नीति, रणनीति, कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू तय गर्दा यस मार्गदर्शन अनुरूप गर्न प्रोत्साहन गरिन्छ भने यसो गर्दा जात जाती, वर्ण, लिङ्ग, भाषा, क्षेत्र, राजनैतिक आस्था/विचार, राष्ट्रिय तथा सामाजिक मूल्य, जन्म वा अन्य विषयका आधारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न/गराउन दिनु हुँदैन ।

Introduction

Basic instruments

10. These Voluntary Guidelines have taken into account relevant international instruments, ¹ in particular those instruments in which the progressive realization of the right of everyone to an adequate standard of living, including adequate food, is enshrined.

Universal Declaration of Human Rights, Article 25

1. Everyone has the right to a standard of living adequate for the health and well-being of himself and of his family, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services, and the right to security in the event of unemployment, sickness, disability, widowhood, old age or other lack of livelihood in circumstances beyond his control.

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 11

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to an adequate standard of living for himself and his family, including adequate food, clothing and housing, and to the continuous improvement of living conditions. The States Parties will take appropriate steps to ensure the realization of this right, recognizing to this effect the essential importance of international cooperation based on free consent.

2. The States Parties to the present Covenant, recognizing the fundamental right of everyone to be free from hunger, shall take, individually and through international cooperation, the measures, including specific programmes, which are needed:

- (a) to improve methods of production, conservation and distribution of food by making full use of technical and scientific knowledge, by disseminating knowledge of the principles of nutrition and by developing or reforming agrarian systems in such a way as to achieve the most efficient development and utilization of natural resources;

¹ References in the Voluntary Guidelines to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and other international treaties do not prejudice the position of any State with respect to signature, ratification or accession to those instruments.

परिचय

आधारभूत दस्तावेजहरू

१०. प्रस्तुत स्वेच्छक मार्गदर्शनले सम्बद्ध अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरू, विशेषगरी पर्याप्त खाद्यान्न लगायत स्तरीय जीवनस्तरको अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको सम्बन्धमा तल उल्लेख भएका दस्तावेजहरूलाई हृदयङ्गम गरेको छ ।

मानव अधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणा, धारा २५

१. प्रत्येक व्यक्तिलाई आफू र आफ्नो परिवारलाई वासस्थान, खाद्य, लत्ताकपडा, औषधी उपचार तथा आवश्यक सामाजिक सेवा लगायतका स्वास्थ्य र समुन्त जीवनस्तरको अधिकार हुनुका साथै बेरोजगारी, बिरामी, अशक्तता, विधवापन, वृद्धावस्था तथा आफ्नो काबु बाहिरका कारणबाट जीविकोपार्जन गर्न नसक्ने अवस्थामा सुरक्षाको अधिकार हुनेछ ।

आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धि धारा ११

१. यस अभिसन्धिका पक्ष राष्ट्रहरूले प्रत्येक व्यक्तिको आफू र आफ्ना परिवारको खाद्यान्न, लत्ता कपडा, आवास लगायत स्तरीय जीवनस्तरको हक तथा जीवनस्तरमा निरन्तर सुधारका अधिकार हुने अवस्थालाई स्वीकार गर्दछन् । अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको महत्त्वलाई कदर गर्दै राज्यपक्षहरूले उल्लेखित अधिकार सुनिश्चित गर्न उपयुक्त कदमहरू लिनेछन् ।

२. पक्ष राष्ट्रहरूले प्रत्येक व्यक्तिको भोकबाट मुक्त रहने मौलिक अधिकारको सम्मान गर्दै एकैले वा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगमा निम्न उद्देश्य प्राप्तिको लागि निश्चित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने छन् ।

क. प्राकृतिक श्रोत तथा साधनहरूको प्रचुर र उचित उपयोग गर्न कृषि प्रणालीमा सुधार ल्याउनु तथा पोषणका सिद्धान्तहरूको बारेमा जानकारी गराउनुका साथै प्राविधिक तथा वैज्ञानिक ज्ञानको भरपुर उपयोग गरी उत्पादन पद्धति, संरक्षण तथा वितरण प्रणालीलाई सुधार गर्दै लाने ।

^१ यस स्वेच्छक मार्गदर्शनमा उल्लेख भएका आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिहरूको सन्दर्भले ती लिखितहरूमा हस्ताक्षर, अनुमोदन वा सम्मेलनबारे कुनै राष्ट्रको अवस्थालाई कुनै असर पार्नेछैन ।

-
- (b) taking into account the problems of both food-importing and food-exporting countries, to ensure an equitable distribution of world food supplies in relation to need.

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 2

1. Each State Party to the present Covenant undertakes to take steps, individually and through international assistance and cooperation, especially economic and technical, to the maximum of its available resources, with a view to achieving progressively the full realization of the rights recognized in the present Covenant by all appropriate means, including particularly the adoption of legislative measures.

2. The States Parties to the present Covenant undertake to guarantee that the rights enunciated in the present Covenant will be exercised without discrimination of any kind as to race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.

11. Among others, Articles 55 and 56 of the Charter of the United Nations are relevant to these Voluntary Guidelines.

UN Charter, Article 55

With a view to the creation of conditions of stability and well-being which are necessary for peaceful and friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, the United Nations shall promote:

- a. higher standards of living, full employment, and conditions of economic and social progress and development;
- b. solutions of international economic, social, health, and related problems; and international cultural and educational co-operation; and
- c. universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion.

ख. खाद्यान्न पैठारी तथा निकासी गर्ने राष्ट्रहरूका समस्यालाई ध्यानमा राख्दै विश्वको खाद्य आपूर्तिलाई आवश्यकता अनुसार न्यायोचित वितरणको व्यवस्था मिलाउने ।

आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धि, धारा २

१. यस अभिसन्धिका प्रत्येक पक्ष राष्ट्रहरू वा अन्तर्राष्ट्रिय तहका आर्थिक तथा प्राविधिक सहायता र सहयोगमा, उपलब्ध श्रोतले भ्याए सम्म यस अभिसन्धिमा उल्लेख भएको अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि किसिमका उचित उपायहरू विशेषगरी विधायिकी उपायहरू प्रयोग कदम चाल्नेछन् ।

२. यस अभिसन्धिका पक्ष राष्ट्रहरूले जात, जाति, वर्ण, लिङ्ग, भाषा, क्षेत्र, राजनैतिक आस्था/विचार, राष्ट्रिय तथा सामाजिक मूल्य, मान्यताको वा अन्य कुनै पनि विषयका आधारमा कुन किसिमको भेदभाव नगरी यस अभिसन्धिमा उल्लेख भएका अधिकारहरू सुनिश्चित गर्ने छन् ।

११. संयुक्त राष्ट्र संघको बडापत्रको धारा ५५ र ५६ पनि स्वेच्छिक मार्ग दर्शनहरूसँग सान्दर्भिक छन् ।

संयुक्त राष्ट्र संघीय बडापत्र, धारा ५५

जनताको समान अधिकार तथा आत्म-निर्णयको सिद्धान्तको सम्मान गर्दै, राष्ट्रहरू बीच शान्त तथा मैत्रिपूर्ण सम्बन्ध कायम राख्नका लागि आवश्यक पर्ने स्थायीत्व तथा समुन्नत अवस्थाको सिर्जना गर्न संयुक्त राष्ट्र संघले निम्न कुराहरूलाई सम्बर्द्धन गर्नेछः

- क. उच्च स्तरीय जीवन, पूर्ण रोजगारी र आर्थिक एवं सामाजिक प्रगति र विकासका लागि उचित वातावरण
- ख. अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक, सामाजिक, स्वास्थ्य तथा अन्य सम्बन्धित समस्याहरूको समाधान र अन्तर्राष्ट्रिय साँस्कृतिक तथा शैक्षिक सहयोग
- ग. जाति, लिङ्ग, भाषा तथा धर्मका आधारमा भेदभाव नगरी मानव अधिकार तथा मौलिक स्वतन्त्रताको विश्वव्यापी सम्मान तथा पालना

UN Charter, Article 56

All Members pledge themselves to take joint and separate action in co-operation with the Organization for the achievement of the purposes set forth in Article 55.

12. Other international instruments, including the Convention of the Rights of the Child and the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, the four Geneva Conventions and their two Additional Protocols also contain provisions relevant to these Voluntary Guidelines.

13. These Voluntary Guidelines have taken into account the commitments contained in the Millennium Declaration, including the development goals, as well as the outcomes and commitments of the major UN conferences and summits in the economic, social and related fields.

14. The IGWG has also taken into account several Resolutions from the United Nations General Assembly and Commission on Human Rights and the General Comments adopted by the Committee on Economic, Social and Cultural Rights.

The right to adequate food and the achievement of food security

15. Food security exists when all people, at all times, have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious food to meet their dietary needs and food preferences for an active and healthy life. The four pillars of food security are availability, stability of supply, access and utilization.

16. The progressive realization of the right to adequate food requires States to fulfil their relevant human rights obligations under international law. These Voluntary Guidelines aim to guarantee the availability of food in quantity and quality sufficient to satisfy the dietary needs of individuals; physical and economic accessibility for everyone, including vulnerable groups, to adequate food, free from unsafe substances and acceptable within a given culture; or the means of its procurement.

संयुक्त राष्ट्र संघ बडापत्र, धारा ५५
धारा ५५ मा रहेका उद्देश्यहरूको प्राप्तिका लागि सबै सदस्य राष्ट्रहरूले संयुक्त
रूपमा वा छुट्टाछुट्टै रूपमा कार्यक्रम लागु गर्न प्रण गर्दछन् ।

१२. अन्य अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरू जस्तै, बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धि, महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, जेनेभाका चार महासन्धिहरू र तिनका दुई अतिरिक्त आलेखहरूमा रहेको प्रावधानहरू पनि स्वेच्छिक मार्गदर्शनसँग सम्बन्धित छन् ।

१३. विकासका लक्ष्यहरू सहित सहस्राब्दी घोषणामा भएका प्रतिबद्धताहरू तथा आर्थिक, सामाजिक तथा सम्बन्धित क्षेत्रहरूमा संयुक्त राष्ट्र संघका सम्मेलन तथा शिखर बैठकहरूमा भएका प्रतिबद्धता तथा परिणामहरूलाई पनि यस स्वेच्छिक मार्गदर्शनले ध्यानमा राखेको छ ।

१४. अन्तर-सरकारी कार्यसमूहले संयुक्त राष्ट्र संघको साधारण सभा तथा मानव अधिकार आयोगद्वारा पारित प्रस्तावहरूका साथै आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार समितिबाट अवलम्बन भएका साधारण टिप्पणीहरूलाई समेत ध्यान दिएको छ ।

पर्याप्त खाद्य अधिकार तथा खाद्य सुरक्षाको प्राप्ति

१५. जुनसुकै समयमा पनि प्रत्येक व्यक्तिको सक्रिय तथा स्वस्थ जीवन जीउन आवश्यकपर्ने सुरक्षित तथा पोषिलो खाद्यान्नमा भौतिक एवं आर्थिक पहुँच पुग्दछ, तब खाद्य सुरक्षा भएको अवस्था मान्न सकिन्छ । उपलब्धता, आपूर्तिको स्थिरता, पहुँच तथा उपभोग नै खाद्य सुरक्षाका चार खम्बाहरू हुन् ।

१६. पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राष्ट्रहरूले अन्तर्राष्ट्रिय कानून अन्तर्गतका मानव अधिकार सम्बन्धी दायित्वहरू पूरा गर्नुपर्दछ । यी मार्गदर्शनहरूले जोखिममा पर्ने समूह लगायत प्रत्येक मानिसलाई आफ्नो साँस्कृतिक परिवेश अनुकूल आवश्यक पर्ने सुरक्षित खाद्यान्न, आवश्यक परिमाण र गुणस्तरमा भौतिक एवं आर्थिक पहुँच सुनिश्चित गराउने लक्ष्य लिएका छन् ।

17. States have obligations under relevant international instruments relevant to the progressive realization of the right to adequate food. Notably, States Parties to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) have the obligation to respect, promote and protect and to take appropriate steps to achieve progressively the full realization of the right to adequate food. States Parties should respect existing access to adequate food by not taking any measures that result in preventing such access, and should protect the right of everyone to adequate food by taking steps so that enterprises and individuals do not deprive individuals of their access to adequate food. States Parties should promote policies intended to contribute to the progressive realization of people's right to adequate food by pro actively engaging in activities intended to strengthen people's access to and utilization of resources and means to ensure their livelihood, including food security. States Parties should, to the extent that resources permit, establish and maintain safety nets or other assistance to protect those who are unable to provide for themselves.

18. States that are not Parties to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) are invited to consider ratifying the ICESCR.

19. At the national level, a human rights-based approach to food security emphasizes universal, interdependent, indivisible and interrelated human rights, the obligations of States and the roles of relevant stakeholders. It emphasizes the achievement of food security as an outcome of the realization of existing rights and includes certain key principles: the need to enable individuals to realize the right to take part in the conduct of public affairs, the right to freedom of expression and the right to seek, receive and impart information, including in relation to decision-making about policies on realizing the right to adequate food. Such an approach should take into account the need for emphasis on poor and vulnerable people who are often excluded from the processes that determine policies to promote food security and the need for inclusive societies free from discrimination by the State in meeting their obligations to promote and respect human rights. In this approach, people hold their governments accountable and are participants in the process of human development, rather than being passive recipients. A human rights-based approach requires not only addressing the final outcome of abolishing hunger, but also proposing ways and tools by which that goal is achieved. Application of human rights principles is integral to the process.

१७. पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेज अन्तर्गतका दायित्वहरू राज्यहरूले पूरा गर्नु पर्दछ। विशेषगरी आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धिका पक्ष राज्यहरूले खाद्य अधिकारको सम्मान, सम्बर्द्धन तथा संरक्षण गर्दै यसको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि उपयुक्त कदमहरू चाल्नुपर्ने दायित्व छ। पक्ष राष्ट्रहरूले स्तरीय खाद्यान्नको विद्यमान पहुँचलाई सम्मान गर्न यस्तो पहुँचलाई बाधा अड्चन नपुऱ्याउनुका साथै हरेक व्यक्तिको पर्याप्त खाद्य अधिकारको संरक्षण गर्न यस्ता कदमहरू चाल्नु पर्दछ, ताकि कुनै पनि व्यक्ति वा व्यवसायले व्यक्तिलाई खाद्य माथिको पहुँचबाट वञ्चित गर्न नसक्नु। यसका लागि खाद्यन्न लगायत जीविकोपार्जन सुनिश्चित गर्ने श्रोत तथा साधनहरूमा जनताको पहुँच र तिनको उपयोगलाई सुदृढ गर्ने कार्यक्रमहरूमा पक्ष राष्ट्रहरू सक्रिय रूपमा संलग्न हुँदै जनताको पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि योगदान पुऱ्याउने किसिमका नीतिहरू प्रवर्द्धन गर्नु पर्दछ। श्रोत र साधनले भ्याएसम्म पक्ष राष्ट्रहरूले आफ्ना खाद्य आवश्यकता आफै पूरा गर्न नसक्ने समूहहरूको संरक्षणका लागि सुरक्षा सञ्जाल (safety nets) का साथै अन्य कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ।

१८. आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धिका पक्षधर भइ नसकेका राष्ट्रहरूलाई सो अभिसन्धि अनुमोदन गर्न आह्वान गरिएको छ।

१९. राष्ट्रिय स्तरमा मानव अधिकारमा आधारित खाद्य सुरक्षाको अवधारणाले विश्वव्यापी, अन्तरनिर्भर, अविभाज्य तथा अन्तर्सम्बन्धित मानव अधिकारहरू, राज्यका दायित्वहरू तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको भूमिकालाई विशेष जोड दिएको हुन्छ। यसले विद्यमान अधिकारको अनुभूतिको नतिजाको रूपमा खाद्य सुरक्षाको प्राप्ति हुने अवस्थालाई जोड दिन्छर केही प्रमुख सिद्धान्तहरूलाई अधिकार गरेको छ: सार्वजनिक कार्यहरूमा व्यक्तिहरूको सहभागिता जनाउने अधिकारको अनुभूतिका लागि सक्षम बनाउने, स्वतन्त्र अभिव्यक्तिको अधिकार, महत्वपूर्ण जानकारीहरू माग्न पाउने, लिन पाउने र दिन पाउने अधिकार र खाद्य अधिकारसँग सम्बन्धित नीतिहरूको निर्णय प्रक्रियाहरू बारे जानकारी लिनसक्ने अधिकार। राज्यले मानव अधिकारको सम्बर्द्धन तथा सम्मान गर्ने दायित्व पूरा गर्न खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी नीति निर्धारण गर्ने प्रक्रियाहरूमा र भेदभावरहित समावेशी समाज कायम राख्न प्राय बहिस्कार गरिने गरिब र जोखिममा पर्न सक्ने जनताको तथा सहभागितालाई पक्ष राष्ट्रहरूले विशेष जोड दिन आवश्यक छ। यस अवधारणाबाट सेवाग्राही निष्क्रिय नरही मानव विकासको प्रक्रियामा सहभागी भई सरकारलाई जवाफदेही बनाउन सक्नेछन्। मानव अधिकारमा आधारित अवधारणाले भोकबाट मुक्तिको अन्तिम परिणामलाई मात्र केन्द्रबिन्दु नबनाई त्यहाँसम्म पुऱ्याउने साधन तथा तरिकाहरू समेत प्रस्ताव गर्दछ। यस प्रक्रियामा मानव अधिकारका सिद्धान्तहरूको उपयोग ज्यादै अपरिहार्य हुन्छ।

GUIDELINE 1

Democracy, good governance, human rights and the rule of law

1.1 States should promote and safeguard a free, democratic and just society in order to provide a peaceful, stable and enabling economic, social, political and cultural environment in which individuals can feed themselves and their families in freedom and dignity.

1.2 States should promote democracy, the rule of law, sustainable development and good governance, and promote and protect human rights and fundamental freedoms in order to empower individuals and civil society to make demands on their governments, devise policies that address their specific needs and ensure the accountability and transparency of governments and state decision-making processes in implementing such policies. States should, in particular, promote freedom of opinion and expression, freedom of information, freedom of the press and freedom of assembly and association, which enhances the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security. Food should not be used as a tool for political and economic pressure.

1.3 States should also promote good governance as an essential factor for sustained economic growth, sustainable development, poverty and hunger eradication and for the realization of all human rights including the progressive realization of the right to adequate food.

1.4 States should ensure, in accordance with their international human rights obligations, that all individuals, including human rights defenders of the progressive realization of the right to adequate food, are accorded equal protection under the law and that due process is guaranteed in all legal proceedings.

1.5 Where appropriate and consistent with domestic law, States may assist individuals and groups of individuals to have access to legal assistance to better assert the progressive realization of the right to adequate food.

मार्गदर्शन १

लोकतन्त्र, सुशासन,

मानव अधिकार तथा विधिको शासन

१.१ शान्त, स्थिर तथा सबल आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक तथा साँस्कृतिक वातावरणमा प्रत्येक व्यक्तिले आफू र आफ्नो परिवारका सदस्यहरूलाई स्वतन्त्र तथा मर्यादित रूपमा खान पाउने गरी राज्यहरूले स्वतन्त्र, लोकतान्त्रिक तथा न्यायपूर्ण समाजको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नुपर्दछ ।

१.२ व्यक्ति तथा नागरिक समाजलाई सरकार समक्ष माग राख्न सक्षम बनाउन, नीति निर्माण गर्न र त्यस्ता नीतिहरूको जवाफदेहि र पारदर्शी कार्यान्वयन गर्न सक्ने बनाउन राज्यहरूले लोकतान्त्रिक, विधिको शासन, दिगो विकास, सुशासन तथा मानव अधिकारको सम्बर्द्धन तथा संरक्षण गर्नुपर्दछ । राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राज्यले विशेषतः विचार र अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, सूचना र प्रेस स्वतन्त्रता, भेला हुने र सङ्गठित हुने स्वतन्त्रतालाई सम्बर्द्धन गर्नुपर्दछ । खाद्यान्नलाई राजनैतिक तथा आर्थिक दबावको साधनको रूपमा प्रयोग गर्नु भने हुँदैन ।

१.३ पर्याप्त खाद्य अधिकार लगायतका अन्य मानव अधिकारको अनुभूतिको लागि राज्यहरूले दिगो आर्थिक वृद्धि, दिगो विकास, गरिबी तथा भोक निवारणको निमित्त एउटा महत्वपूर्ण तत्वको रूपमा राज्यले सुशासनलाई सम्बर्द्धन गर्नुपर्दछ ।

१.४ अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकारको दायित्व अनुसार राज्यले मानव अधिकारवादी लगायतका सबैलाई कानूनसङ्गत समान संरक्षण तथा न्यायिक सुनुवाईमा उचित प्रक्रियाको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।

१.५ राज्यले व्यक्ति तथा समूहलाई खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राष्ट्रिय कानून बमोजिम कानूनी सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछ ।

GUIDELINE 2

Economic development policies

2.1 In order to achieve the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, States should promote broad-based economic development that is supportive of their food security policies. States should establish policy goals and benchmarks based on the food security needs of their population.

2.2 States should assess, in consultation with key stakeholders, the economic and social situation, including the degree of food insecurity and its causes, the nutrition situation and food safety.

2.3 States should promote adequate and stable supplies of safe food through combination of domestic production, trade, storage and distribution.

2.4 States should consider adopting a holistic and comprehensive approach to hunger and poverty reduction. Such an approach entails, inter alia, direct and immediate measures to ensure access to adequate food as part of a social safety net; investment in productive activities and projects to improve the livelihoods of the poor and hungry in a sustainable manner; the development of appropriate institutions, functioning markets, a conducive legal and regulatory frame work; and access to employment, productive resources and appropriate services.

2.5 States should pursue inclusive, non-discriminatory and sound economic, agriculture, fisheries, forestry, land-use, and, as appropriate, land-reform policies, all of which will permit farmers, fishers, foresters and other food producers, particularly women, to earn a fair return from their labour, capital and management, and encourage conservation and sustainable management of natural resources, including in marginal areas.

2.6 Where poverty and hunger are predominantly rural, States should focus on sustainable agricultural and rural development through measures to improve access to land, water, appropriate and affordable technologies, productive and financial resources, enhance the productivity of poor rural communities, promote the participation of the poor in economic policy decisions, share the benefits of productivity gains, conserve and protect natural resources, and invest in rural infrastructure, education and research. In particular, States should adopt policies that create conditions that encourage stable employment, especially in rural areas, including off-farm jobs.

मार्गदर्शन २

आर्थिक विकास नीतिहरू

२.१ राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राज्यले बृहत आर्थिक विकासमा आधारित खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी नीतिहरू निर्माण गर्नुपर्दछ। राज्यहरूले आफ्ना जनसंख्याको आधारमा खाद्य सुरक्षा नीति, लक्ष्य तथा आधार सूचकहरू निर्धारण गर्नुपर्दछ।

२.२ प्रमुख सरोकारवालाहरूसँगको परामर्शमा राज्यहरूले खाद्य सुरक्षाको स्थिति तथा यसका कारणहरू, पोषणको अवस्था तथा खाद्यान्न सुरक्षा लगायतका आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थाहरूको लेखाजोखा गर्नुपर्दछ।

२.३ आन्तरिक उत्पादन, व्यापार, भण्डारण तथा वितरणको माध्यमद्वारा राज्यले खाद्यान्नको पर्याप्त तथा स्थिर आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउनुपर्दछ।

२.४ राज्यले भोक तथा गरिबी न्यूनीकरणका बारेमा एक पूर्ण र समग्र दृष्टिकोण तय गर्नुपर्दछ। यस्तो दृष्टिकोण अन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा सञ्जालको रूपमा पर्याप्त खाद्यान्नमा पहुँचको सुनिश्चितताको लागि प्रत्यक्ष तथा तत्कालीन उपायहरू, गरिव तथा भोकमरीमा परेकाहरूको जीविकोपार्जनमा दिगो सुधारको निमित्त उत्पादनशील आयोजना तथा कार्यक्रमहरूमा लगानी, उपयुक्त संस्था, क्रियाशिल बजारको विकास, उपयुक्त कानूनी तथा नियम संरचना र रोजगारी, उत्पादनशील श्रोतहरू तथा उपयुक्त सेवामा पहुँच पुर्याउने सुनिश्चित गर्नुपर्दछ।

२.५ उपलब्ध श्रम, पूँजी, तथा प्राकृतिक श्रोतहरूको संरक्षण तथा व्यवस्थापनबाट कृषक तथा अन्य खाद्यान्न उत्पादकहरू विशेषगरी कृषक, वनमा आश्रित, मत्स्यपालक तथा महिलाहरूले आयआर्जन गर्न सक्ने वातावरण सृजना गर्न राज्यले समावेशी, अविभेदकारी, सही आर्थिक, कृषि, मत्स्यपालन, वन, भूमिसुधार आदि नीतिहरू अवलम्बन गर्नुपर्दछ र प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण र दिगो विकासमा पछि परेको क्षेत्रलाई समेत प्रोत्साहन गर्नुपर्दछ।

२.६ ग्रामिण गरिबी तथा भोकमरी भएको क्षेत्रमा राज्यहरूले दिगो कृषि तथा ग्रामीण विकासको लागि जमिन, जलश्रोत तथा उत्पादनशील वित्तीय श्रोतहरूमा पहुँचमा सुधार, उपयुक्त र सर्वसुलभ प्रविधि विकास तथा विस्तार, ग्रामीण गरिव समुदायको उत्पादन शिलताको बृद्धि, आर्थिक नीतिगत निर्यायहरूमा त्यसता गरिव समुदायको सहभागितामा प्रवर्द्धन तथा गरिवलाई उत्पादनबाट हुने फाइदाहरूको स्थायिक बाँडफाँड, प्राकृतिक श्रोतको संरक्षण, तथा ग्रामीणपूर्वाधार, शिक्षा तथा अनुसन्धानमा लगानी बढाउनेतिर विशेष ध्यान दिनुपर्दछ। राज्यले स्थायी रोजगारी दिलाउन विशेषगरी ग्रामीण क्षेत्रमा कृषि बाहेक अन्य रोजगारीको अवस्था सृजना गर्ने नीति तय गरी अवलम्बन गर्नुपर्दछ।

2.7 In response to the growing problem of urban hunger and poverty, States should promote investments aimed at enhancing the livelihoods of the urban poor.

GUIDELINE 3

Strategies

3.1 States, as appropriate and in consultation with relevant stakeholders and pursuant to their national laws, should consider adopting a national human-rights based strategy for the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security as part of an over arching national development strategy, including poverty reduction strategies, where they exist.

3.2 The elaboration of these strategies should begin with a careful assessment of existing national legislation, policy and administrative measures, current programmes, systematic identification of existing constraints and availability of existing resources. States should formulate the measures necessary to remedy any weakness, and propose an agenda for change and the means for it's implementation and evaluation.

3.3 These strategies could include objectives, targets, benchmarks and time frames; and actions to formulate policies, identify and mobilize resources, define institutional mechanisms, allocate responsibilities, coordinate the activities of different actors, and provide for monitoring mechanisms. As appropriate, such strategies could address all aspects of the food system, including the production, processing, distribution, marketing and consumption of safe food. They could also address access to resources and to markets as well as parallel measures in other fields. These strategies should, in particular, address the needs of vulnerable and disadvantaged groups, as well as special situations such as natural disasters and emergencies.

3.4 Where necessary, States should consider adopting and, as appropriate, reviewing a national poverty reduction strategy that specifically addresses access to adequate food.

3.5 States, individually or in cooperation with relevant international organizations, should consider integrating into their poverty reduction strategy a human rights perspective based on the principle of non-discrimination. In raising the standard of living of those below the poverty line, due regard should be given to the need to ensure equality in practice to those who are traditionally disadvantaged and between women and men.

२.७ शहरी क्षेत्रको गरिबी तथा भोकमरीको बढ्दो समस्या समाधान गर्न राज्यले शहरी क्षेत्रका गरिबहरूको जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउन लगानीमा जोड दिनुपर्दछ ।

मार्गदर्शन ३

रणनीतिहरू

३.१ राज्यले प्रमुख सरोकारवालाहरूसँगको सरसल्लाह तथा राष्ट्रिय कानूनको दायरा भित्ररही राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि गरिबी न्यूनीकरणका साथै मानव अधिकारमा आधारित रणनीतिलाई राष्ट्रिय रणनीति बनाउनुपर्दछ ।

३.२ यी रणनीतिहरूको व्याख्या वर्तमान राष्ट्रिय कानून, नीति, प्रशासन, कार्यक्रम, बाधा व्यवधान तथा श्रोतहरूको तरिकाबद्ध पहिचान र गहकिलो मूल्याङ्कनको आधारमा गर्नुपर्दछ । राज्यले कुनै पनि कमी कमजोरीको निराकरण गर्नका लागि परिवर्तनको एजेण्डा प्रस्ताव गर्नुका साथै तिनको कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कनका लागि पनि व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ ।

३.३ यस्ता रणनीतिहरूले उद्देश्य, लक्ष्य, आधार सूचक, समयावधि, नीति निर्माण गर्ने प्रक्रिया, आवश्यक श्रोतको पहिचान तथा परिचालन, संस्थागत संरचनाको व्याख्या, जिम्मेवारी बाँडफाँड, विभिन्न सरोकारवालाहरूको क्रियाकलापहरूको समन्वय, तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्थालाई पनि समावेश गर्न सक्नेछन् । यी रणनीतिहरूले सकभर खाद्य प्रणालीका सबै पक्षहरू जस्तै, उत्पादन, प्रशोधन, वितरण, बजार तथा सुरक्षित खाद्यान्नको उपभोगलाई सम्बोधन गर्नसक्नु पर्दछ । श्रोत र बजारमा पहुँच तथा अरू क्षेत्रको समानान्तर क्रियाकलापहरूलाई यी रणनीतिहरूले सम्बोधन गर्न सक्दछन् । यी रणनीतिहरूले खासगरी जोखिममा परेका समूहहरूको साथै दैवीप्रकोप र आपतकालीन अवस्था जस्ता विशेष अवस्थाहरूलाई समेत सम्बोधन गर्नुपर्दछ ।

३.४ पर्याप्त खाद्यान्नमा पहुँचलाई विशेषरूपमा सम्बोधन गर्न राज्यहरूले आवश्यकता अनुसार राष्ट्रिय गरिबी न्यूनीकरण रणनीतिको पुनरावलोकन गर्नु पर्दछ ।

३.५ राज्यले एकलै वा सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूको सहयोगमा अविभेदको सिद्धान्तमा आधारित मानव अधिकारवादी गरिबी न्यूनीकरण रणनीतिहरूको निर्माण गर्नुपर्दछ । गरिबीको रेखामुनिका जनताको जीवनस्तर उकास्दा परम्परागत रूपमा लाभबाट वञ्चित समूह तथा महिला र पुरूषलाई समानताको आधारमा व्यवहार गरिने सुनिश्चित गरिनु पर्दछ ।

3.6 In their poverty reduction strategies, States should also give priority to providing basic services for the poorest, and investing in human resources by ensuring access to primary education for all, basic health care, capacity building in good practices, clean drinking-water, adequate sanitation and justice and by supporting programmes in basic literacy, nutritious and good hygiene practices.

3.7 States are encouraged, inter alia and in a sustainable manner, to increase productivity and to revitalize the agriculture sector including livestock, for entry and fisheries through special policies and strategies targeted at small-scale and traditional fishers and farmers in rural areas, and the creation of enabling conditions for private sector participation, with emphasis on human capacity development and the removal of constraints to agricultural production, marketing and distribution.

3.8 In developing these strategies, States are encouraged to consult with civil society organizations and other key stakeholders at national and regional levels, including small-scale and traditional farmers, the private sector, women and youth associations, with the aim of promoting their active participation in all aspects of agricultural and food production strategies.

3.9 These strategies should be transparent, inclusive and comprehensive, cut across national policies, programmes and projects, take into account the special needs of girls and women, combine short-term and long-term objectives, and be prepared and implemented in a participatory and accountable manner.

3.10 States should support, including through regional cooperation, the implementation of national strategies for development, in particular for the reduction of poverty and hunger as well as for the progressive realization of the right to adequate food.

GUIDELINE 4

Market systems

4.1 States should, in accordance with their national law and priorities, as well as their international commitments, improve the functioning of their markets, in particular their agricultural and food markets, in order to promote both economic growth and sustainable development, inter alia, by mobilizing domestic savings, both public and private, by developing appropriate credit policies, by generating sustainable adequate levels of national productive investment through credits in concessional terms and by increasing human capacity.

३.६ राज्यले गरिबी न्यूनीकरणका रणनीतिहरूमा अति गरिबलाई आधारभूत सेवा पुऱ्याउनु, प्राथमिकता दिनु र मानव श्रोतमा लगानी गर्नुका साथै सबैका लागि प्राथमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, उपयुक्त अभ्यासमा क्षमता अभिवृद्धि, स्वच्छ खानेपानी तथा पर्याप्त सरसफाई र न्याय, आधारभूत कार्यक्रम मार्फत साक्षरता तथा सहयोगी कार्यक्रमहरू (जस्तै: आधारभूत साक्षरता, साधारण हिसाब, स्वास्थ्य चालचलन) लाई सहयोग गर्न टेवा दिने कार्यक्रमहरूलाई सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।

३.७ यस्ता रणनीतिहरू निर्माण गर्दा गरिब तथा ग्रामीण कृषकहरूको कृषि र पशु पालन, वन तथा उत्पादकत्वलाई दिगो रूपमा वृद्धि गर्न नीजि क्षेत्रको सहभागिता बढाउन, मानव क्षमताको अभिवृद्धि गर्न तथा कृषि उत्पादन, बजारीकरण तथा वितरणसँग सम्बन्धित बाधा व्यवधानहरू हटाउन पनि राज्यले जोड दिनुपर्दछ ।

३.८ नागरिक समाज, राष्ट्रिय, क्षेत्रीय सरोकारवालाहरू, साना तथा परम्परागत कृषकहरू, निजी क्षेत्र, महिला तथा युवा संघहरूलाई कृषि र खाद्यान्न उत्पादनका सबै पक्षमा सकृय सहभागी गराउने उद्देश्यले उल्लेखित पक्षहरूसँग परामर्श गर्नुपर्दछ ।

३.९ यी रणनीतिहरू पारदर्शी, समावेशी र व्यापक बनाउँदै सबै राष्ट्रिय नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा समावेश गरी महिला तथा बालिकाहरूको विशेष आवश्यकतालाई ध्यान पुऱ्याउँदै दीर्घकालीन तथा अल्पकालीन उद्देश्यहरूलाई समायोजन गर्दै सहभागितात्मक तथा जवाफदेही रूपमा तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ ।

३.१० राज्यहरूले क्षेत्रीय सहयोग समेत लिई विकासका राष्ट्रिय नीति लागु गर्न र गरिबी तथा भोकमरी न्यूनीकरणका साथै खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको सहयोग गर्नुपर्दछ ।

मार्गदर्शन ४

बजार प्रणाली

४.१ राज्यले आर्थिक वृद्धि तथा दिगो विकासका लागि राष्ट्रिय कानून र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता अनुरूप विशेषगरी कृषि तथा खाद्यान्न वस्तुसँग सम्बन्धित बजारहरूको सुधार गर्दै लानुपर्दछ । यसका लागि गार्हस्थ्य बचत (निजी तथा सार्वजनिक दुवै) को परिचालन, उपयुक्त कर्जा नीतिको तर्जुमा, सहूलियत कर्जाद्वारा दिगो र उत्पादनशील राष्ट्रिय लगानीको सिर्जना तथा मानवीय क्षमताको वृद्धि गर्नुपर्दछ ।

4.2 States should put legislation, policies, procedures and regulatory and other institutions in place to ensure non-discriminatory access to markets and to prevent competitive practices in markets.

4.3 States should encourage the development of corporate social responsibility and the commitment of all market players and civil society towards the progressive realization of the right of individuals to adequate food in the context of national food security.

4.4 States should provide adequate protection to consumers against fraudulent market practices, misinformation and unsafe food. The measures toward this objective should not constitute unjustified barriers to international trade and should be in conformity with the WTO agreements.

4.5 States should, as appropriate, promote the development of small-scale local and regional markets and border trade to reduce poverty and increase food security, particularly in poor rural and urban areas.

4.6 States may wish to adopt measures to ensure that the widest number of individuals and communities, especially disadvantaged groups, can benefit from opportunities created by competitive agricultural trade.

4.7 States should strive to ensure that food, agricultural trade and overall trade policies are conducive to fostering food security for all through a non-discriminatory and market-oriented local, regional, national and world trade system.

4.8 States should endeavour to establish well functioning internal marketing, storage, transportation, communication and distribution systems, inter alia, to facilitate diversified trade and better links within and between domestic, regional and world markets, as well as to take advantage of new market opportunities.

4.9 States will take into account that markets do not automatically result in everybody achieving a sufficient income at all times to meet basic needs, and should therefore seek to provide adequate social safety nets and, where appropriate, the assistance of the international community for this purpose.

4.10 States should take into account the shortcomings of market mechanisms in protecting the environment and public goods.

४.२ बजारमा प्रतिस्पर्धा हुन नदिने अभ्यासहरूलाई रोक लगाई भेदभाव रहित बजारको पहुँच सुनिश्चित गर्न राज्यले उचित कानून, नीति, प्रकृया तथा नियमक संस्थाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

४.३ राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राज्यले व्यवसायिक सामाजिक जिम्मेवारीको विकास गर्नुका साथै बजारका सबै सरोकारवालाहरू तथा नागरिक समाजको प्रतिबद्धताको निमित्त प्रोत्साहन गर्नुपर्दछ ।

४.४ राज्यले उपभोक्ताहरूलाई बजार सम्बन्धी गलत अभ्यास, सूचना तथा असुरक्षित खाद्यन्न वस्तुबाट आवश्यक सुरक्षाको व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । यसका लागि प्रयोग गरिने व्यवस्थाहरू अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारमा बाधा नपुऱ्याउने तथा विश्व व्यापार सङ्गठनका सम्झौता अनुरूप हुनेछन् ।

४.५ विशेषगरी विपन्न ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रहरूमा गरिबी न्यूनीकरण तथा खाद्य सुरक्षा बढाउन राज्यले सम्भव भएसम्म साना स्तरका स्थानीय र क्षेत्रीय बजार तथा सिमा व्यापारको विकासलाई प्रोत्साहन गर्ने छन् ।

४.६ राज्यले प्रतिस्पर्धात्मक कृषि व्यापारबाट सृजना हुने अवसरहरूबाट प्रत्येक व्यक्ति, समुदाय, विशेषगरी सुविधाबाट वञ्चित भएका समुदाय/समूहहरूले बढी भन्दा बढी फाइदा लिनसक्ने वातावरण तयार गर्नेछ ।

४.७ अविभेदकारी तथा बजारमुखी स्थानीय, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय तथा विश्व व्यापार प्रणालीबाट सबैको खाद्य सुरक्षाको निमित्त राज्यले खाद्य, कृषि व्यापार तथा अन्य व्यापार नीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ ।

४.८ नयाँ बजारबाट सृजना हुने अवसरहरूबाट फाइदा लिन राज्यले व्यापार विविधीकरण, स्थानीय र गार्हस्थ्य, क्षेत्रीय तथा विश्व व्यापार बीच सम्बन्ध सहज गर्दै आन्तरिक बजारीकरण, भण्डारण, ढुवानी, सञ्चार तथा वितरण प्रणालीको स्थापना तथा प्रभावकारी सञ्चालन गर्दै जानेछ ।

४.९ बजार प्रणालीबाट सबैले सहैका लागि आफ्ना आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्ति गर्न पर्याप्त आमदानी गर्न नसक्ने तथ्यलाई विचार गर्दै पर्याप्त सामाजिक सुरक्षाका संजालको व्यवस्था गर्ने छन् र आवश्यक पर्दा यसका लागि अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग पनि लिन सक्नेछन् ।

४.१० बजार प्रणालीका कमी कमजोरीहरूलाई ध्यानमा राख्दै राज्यले वातावरण तथा सार्वजनिक वस्तुहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नेछ ।

GUIDELINE 5

Institutions

5.1 States, where appropriate, should assess the mandate and performance of relevant public institutions and, where necessary, establish, reform or improve their organization and structure to contribute to the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security.

5.2 To this end, States may wish to ensure the coordinated efforts of relevant government ministries, agencies and offices. They could establish national intersectoral coordination mechanisms to ensure the concerted implementation, monitoring and evaluation of policies, plans and programmes. States are encouraged to involve relevant communities in all aspects of planning and execution of activities in these areas.

5.3 States may also wish to entrust a specific institution with overall responsibility for overseeing and coordinating the application of these guidelines, bearing in mind the Declaration and Programme of Action of the 1993 Vienna World Conference on Human Rights and taking due account of existing agriculture conventions and protocols. In order to ensure transparency and accountability, the functions and tasks of this institution would need to be clearly defined, regularly reviewed and provision made for adequate monitoring mechanisms.

5.4 States should ensure that relevant institutions provide for full and transparent participation of the private sector and of civil society, in particular representatives of the groups most affected by food insecurity.

5.5 States should take measures, where and if necessary, to develop, strengthen, implement and maintain effective anticorruption legislation and policies, including in the food sector and in the management of emergency food aid.

GUIDELINE 6

Stakeholders

6.1 Recognizing the primary responsibility of States for the progressive realization of the right to adequate food, States are encouraged to apply a multi stakeholder approach to national food security to identify the roles of and involve all relevant stakeholders, encompassing civil society and the private sector, drawing together their know-how with a view to facilitating the efficient use of resources.

मार्गदर्शन ५

निकायहरू

५.१ राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राज्यले सम्भव भएसम्म सम्बन्धित सार्वजनिक संस्थाहरूको कार्यादेश तथा कार्य सम्पादनको लेखाजोखा गरी आवश्यकता अनुसार तिनको संरचना तथा बनेटमा सुधार ल्याउनेछ ।

५.२ यसको लागि राज्यले सम्बन्धित मन्त्रालय, सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू बीचको समन्वय सुनिश्चित गर्नेछ । यस्ता निकायहरूले नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न/गराउन राज्यले राष्ट्रिय र विषय क्षेत्रगत समन्वय संयन्त्रहरू स्थापित गर्दै लानेछन् । राज्यले यस्ता कार्यक्रमहरूको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका सबै पक्षहरूमा सम्बन्धित समुदायलाई समावेश गराउदै लानेछन् ।

५.३ सन् १९९३ को मानव अधिकार सम्बन्धी भियना सम्मेलनले पारित गरेको घोषणा तथा कार्ययोजना एवं वर्तमान कृषिसँग सम्बन्धित महासन्धि तथा आलेखहरूलाई (Protocols) हृदयङ्गम गर्दै यी मार्गदर्शनहरूको कार्यान्वयनका लागि राज्यले एक विशेष निकायलाई सम्पूर्ण जिम्मेवारी दिन सक्नेछ । यस निकायको पारदर्शीता तथा उत्तरदायित्व सुनिश्चित गर्न यसको कार्यक्षेत्र स्पष्ट परिभाषित गर्ने तथा यसको नियमित अनुगमनको व्यवस्था समेत मिलाउनु पर्नेछ ।

५.४ राज्यले सम्बन्धित निकायहरूले निजी क्षेत्र तथा नागरिक समाज, विशेषगरी खाद्य असुरक्षाबाट सबैभन्दा बढी प्रभावित समुदाय/समूहहरूको पूर्ण तथा पारदर्शी सहभागिता गर्न सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।

५.५ राज्यले खाद्य क्षेत्रमा र आकस्मिक खाद्य सहयोगको व्यवस्थापनमा आवश्यकता अनुसार भ्रष्टाचार विरोधी प्रभावकारी कानून तथा नीतिहरूको निर्माण, सुदृढीकरण र कार्यान्वयन गर्नेछ ।

मार्गदर्शन ६

सरोकारवालाहरू

६.१ पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूति दिलाउनु राज्यको प्रमुख दायित्व हुने भएकोले राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका लागि सबै सरोकारवालाको संलग्नता हुने पद्धति अपनाई विद्यमान श्रोत तथा साधनको प्रभावकारी प्रयोग गर्न निजी क्षेत्र र नागरिक समाजको भूमिकाको पहिचान, सहभागिता र तिनको व्यावहारिक ज्ञान उपयोग गर्ने छन् ।

GUIDELINE 7

Legal framework

7.1 States are invited to consider, in accordance with their domestic legal and policy frameworks, whether to include provisions in their domestic law, possibly including constitutional or legislative review that facilitates the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security.

7.2 States are invited to consider, in accordance with their domestic legal and policy frameworks, whether to include provisions in their domestic law, which may include their constitutions, bills of rights or legislation, to directly implement the progressive realization of the right to adequate food. Administrative, quasi-judicial and judicial mechanisms to provide adequate, effective and prompt remedies accessible, in particular, to members of vulnerable groups may be envisaged.

7.3 States that have established a right to adequate food under their legal system should inform the general public of all available rights and remedies to which they are entitled.

7.4 States should consider strengthening their domestic law and policies to accord access by women heads of households to poverty reduction and nutrition security programmes and projects.

GUIDELINE 8

Access to resources and assets

8.1 States should facilitate sustainable, non-discriminatory and secure access and utilization of resources consistent with their national law and within international law and protect the assets that are important for people's livelihoods. States should respect and protect the rights of individuals with respect to resources such as land, water, forests, fisheries and livestock without any discrimination. Where necessary and appropriate, States should carry out land reforms and other policy reforms consistent with their human rights obligations and in accordance with the rule of law in order to secure efficient and equitable access to land and to strengthen pro-poor growth. Special attention may be given to groups such as pastoralists and indigenous people and their relation to natural resources.

8.2 States should take steps so that members of vulnerable groups can have access to opportunities and economic resources in order to participate fully and equally in the economy.

मार्गदर्शन ७

कानूनी संरचना

७.१ राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिलाई सहज बनाउन राज्यहरूलाई आफ्नो कानूनी र नीतिगत ढाँचाहरू अनुरूप, संवैधानिक वा कानूनी व्यवस्थाहरू पुनरावलोकन गरी आवश्यक प्रावधानहरू समावेश गर्न आह्वान गरिएको छ ।

७.२ पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको सोझै कार्यान्वयन गर्न राज्यहरूलाई कानूनी तथा नीतिगत ढाँचाहरू अनुरूप राष्ट्रिय कानून वा संविधान, मौलिक अधिकार सम्बन्धी कानूनी प्रावधानहरू समावेश गर्न आह्वान गरिएको छ । सबै सरकारी, अर्ध न्यायिक तथा न्यायिक निकायहरूले अति जोखिममा परेका व्यक्ति वा समूहलाई प्रभावकारी र तत्काल उपचारमा पहुँच पुऱ्याउन प्रभावशाली भूमिका निर्वाह गर्ने व्यवस्था समेत गरिने छ ।

७.३ कानूनी प्रणालीमा पर्याप्त खाद्य अधिकार स्थापित गरेका राज्यहरूले त्यस्ता सबै अधिकार र उपचारहरू बारे जनतालाई सूचित गर्ने छन् ।

७.४ राज्यले महिला घरमूलीहरूको गरिबी न्यूनीकरण तथा पोषण सुरक्षा सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूमा पहुँच बढाउन कानून तथा नीतिहरूलाई सुदृढ गर्दै लानेछन् ।

मार्गदर्शन ८

श्रोत तथा सम्पत्तीमा पहुँच

८.१ मानिसको जीविकोपार्जनको लागि अति महत्वपूर्ण हुने सम्पत्तीको संरक्षण गर्दै राज्यले विद्यमान राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानून सुहाउँदो श्रोतहरूमा दिगो, अविभेदकारी पहुँच हुनेगरी उपयोग गर्न मिल्ने वातावरण बनाउँदै लानुपर्दछ । राज्यले कुनैपनि प्रकारको भेदभावविना समान रूपमा व्यक्तिका श्रोतहरू जस्तै, भूमि, जल, वन, मत्स्य पालन तथा पशुधनमाथिको अधिकारको सम्मान तथा संरक्षण गर्ने छन् । मानव अधिकारको दायित्व र विधिकोशाशन अनुरूप राज्यले भूमि माथिको न्यायोचित तथा समतामूलक पहुँच बढाउन भूमिसुधार र गरिब उन्मुख बिकासे नीतिहरू सुदृढ गर्ने छन् । आदिवासी तथा चरनबाट जीविकोपार्जन गर्नेहरूलाई चरनको प्राकृतिक श्रोतसँगको सम्बन्धलाई राज्यले विशेष ध्यान पुऱ्याउने छन् ।

८.२ राज्यले जोखिममा परेका समूहका सदस्यहरूको अवसरहरू र आर्थिक श्रोतहरूमा पहुँच सुनिश्चित गर्न राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पूर्ण तथा समान सहभागिताको लागि कदमहरू चाल्नेछन् ।

8.3 States should pay particular attention to the specific access problems of women and of vulnerable, marginalized and traditionally disadvantaged groups, including all persons affected by HIV/AIDS. States should take measures to protect all people affected by HIV/AIDS from losing their access to resources and assets.

8.4 States should promote agricultural research and development, in particular to promote basic food production with its positive effects on basic incomes and its benefits to small and women farmers, as well as poor consumers.

8.5 States should, within the framework of relevant international agreements, including those on intellectual property, promote access by medium- and small-scale farmers to research results enhancing food security.

8.6 States should promote women's full and equal participation in the economy and, for this purpose, introduce, where it does not exist, and implement gender-sensitive legislation providing women with the right to inherit and possess land and other property. States should also provide women with secure and equal access to, control over, and benefits from productive resources, including credit, land, water and appropriate technologies.

8.7 States should design and implement programmes that include different mechanisms of access and appropriate use of agricultural land directed to the poorest populations.

GUIDELINE 8A

Labour

8.8 States should take measures to encourage sustainable development in order to provide opportunities for work that provide remuneration allowing for an adequate standard of living for rural and urban wage earners and their families, and to promote and protect self-employment. For States that have ratified there levant instruments, working conditions should be consistent with the obligations they have assumed under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, relevant ILO Conventions and other treaties including human rights conventions.

8.9 In order to improve access to the labour market, States should enhance human capital through education programmes, adult literacy and additional training programmes, as required, regardless of race, colour, gender, language, religion, political opinion, national or social origin, property, birth or other status.

८.३ महिला, जोखिममा परेका समूह, सीमान्तकृत तथा परम्परागत रूपबाट बञ्चित भएका समूहका साथै एड्सबाट सङ्क्रमित व्यक्तिहरूको श्रोत तथा साधनहरूमा पहुँच सम्बन्धी हुनेगरेका समस्याहरूलाई राज्यले विशेष ध्यान दिनेछन् । एड्सबाट सङ्क्रमित व्यक्तिहरूको श्रोतसाधन तथा सम्पत्तीमा पहुँचको संरक्षण गर्न राज्यले आवश्यक कदमहरू चाल्नेछन् ।

८.४ राज्यले साना तथा महिला कृषकहरूका साथै गरिब उपभोक्ताहरूको आयमा सकारात्मक असर पार्ने आधारभूत खाद्यान्न उत्पादनमा बढावा पुऱ्याउने किसिमका कृषि अनुसन्धान तथा विकासका कार्यक्रमहरूमा जोड दिनेछन् ।

८.५ राज्यले सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताको परिधिभित्र रही खाद्य सुरक्षालाई प्रवर्द्धन गर्ने अनुसन्धान तथा बौद्धिक सम्पत्ती माथि साना तथा मध्यम कृषकहरूको पहुँचलाई अभिवृद्धि गर्ने छन् ।

८.६ अर्थतन्त्रमा राज्यले महिलाको पूर्ण तथा समान सहभागिता गराउने छन् र यसका लागि भूमि तथा अन्य सम्पत्ती माथि पैतृक अधिकार दिलाउन राज्यले लैङ्गिक सचेतना मूलक कानूनहरूको प्रवर्द्धन गर्ने छन् । राज्यले महिलाहरूको ऋण, भूमि, जल तथा उचित प्रविधिहरू लगायतका उत्पादनशील श्रोतहरूमा सुरक्षित र समान पहुँच, नियन्त्रण तथा सोबाट हुने फाइदाहरू दिलाउने व्यवस्था गर्नेछन् ।

८.७ अति गरिब जनसंख्याको कृषि भूमिमा पहुँच तथा तिनीहरूको उचित प्रयोगको निमित्त राज्यले विशेष कार्यक्रमको निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने छन् ।

मार्गदर्शन ८ (क)

अम

८.८ राज्यले ग्रामीण तथा शहरी श्रमिकहरू र तिनका परिवारहरूको लागि उचित जीवनव्यतिर्त गर्न आवश्यक पारिश्रमिक पाउने, कामको अवसरहरू तथा स्वरोजगारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नेगरी दिगो विकासलाई प्रोत्साहन गर्नेछ । यसका लागि राज्यले आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारको अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धि, अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनको महासन्धि तथा अन्य मानव अधिकार सन्धिहरू र अनुमोदन गरेका मानव अधिकार संयन्त्रहरू अनुरूप श्रमिकहरूलाई काम गर्ने वातावरण दिनेछ ।

८.९ श्रम बजारमा पहुँच बढाउन राज्यले जात-जाती, वर्ण, लिङ्ग, भाषा, धर्म, राजनैतिक आस्था/विचार, राष्ट्रिय तथा सामाजिक पहिचान, सम्पत्ती, जन्म वा अन्य कुनै किसिमको आधारमा भेदभाव नगरी शिक्षा, प्रौढ शिक्षा तथा थप तालिम कार्यक्रमहरूबाट मानवीयश्रोत/सम्पत्ती विकासमा बढावा दिनेछ ।

GUIDELINE 8B

Land

8.10 States should take measures to promote and protect the security of land tenure, especially with respect to women, and poor and disadvantaged segments of society, through legislation that protects the full and equal right to own land and other property, including the right to inherit. As appropriate, States should consider establishing legal and other policy mechanisms, consistent with their international human rights obligations and in accordance with the rule of law, that advance land reform to enhance access for the poor and women. Such mechanisms should also promote conservation and sustainable use of land. Special consideration should be given to the situation of indigenous communities.

GUIDELINE 8C

Water

8.11 Bearing in mind that access to water in sufficient quantity and quality for all is fundamental for life and health, States should strive to improve access to, and promote sustainable use of, water resources and their allocation among users giving due regard to efficiency and the satisfaction of basic human needs in an equitable manner and that balances the requirement of preserving or restoring the functioning of ecosystems with domestic, industrial and agricultural needs, including safeguarding drinking-water quality.

GUIDELINE 8D

Genetic resources for food and agriculture

8.12 States, taking into account the importance of biodiversity, and consistent with their obligations under relevant international agreements, should consider specific national policies, legal instruments and supporting mechanisms to prevent the erosion of and ensure the conservation and sustainable use of genetic resources for food and agriculture, including, as appropriate, for the protection of relevant traditional knowledge and equitable participation in sharing benefits arising from the use of these resources, and by encouraging, as appropriate, the participation of local and indigenous communities and farmers in making national decisions on matters related to the conservation and sustainable use of genetic resources for food and agriculture.

GUIDELINE 8E

Sustainability

8.13 States should consider specific national policies, legal instruments and supporting mechanisms to protect ecological sustainability and the carrying capacity of ecosystems to ensure the possibility for increased, sustainable food production for present and future generations, prevent water pollution, protect the fertility of the soil, and promote the sustainable management of fisheries and forestry.

मार्गदर्शन ८ (ख)

भूमि

८.१० राज्यहरूले भूमि अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नका लागि कदमहरू चाल्ने छन्, खासगरी महिला, गरिब तथा वञ्चित भएका समूहहरूको भूमि उपयोग तथा थप सम्पत्ती माथिको पूर्ण वा समान अधिकार तथा उत्तराधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न कानून बनाउने छन् । गरिब तथा महिलाहरूको भूमिमाथि पहुँच सुनिश्चित गर्न राज्यले विधिको शासन अनुरूप सबल भूमिसुधार मार्फत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकारका दायित्वलाई आत्मसाथ गरी कानूनी तथा नीतिगत संयन्त्रहरू अवलम्बन गर्ने छन् । यस्ता संयन्त्रहरूले भूमिको संरक्षण तथा दिगो प्रयोजनको प्रवर्द्धन गर्ने छन् । आदिवासीहरूको अवस्थालाई विशेष ध्यान दिनेछन् ।

मार्गदर्शन ८ (ग)

जल

८.११ उपयुक्त गुणस्तर तथा परिमाणमा जलमाथिको पहुँच जीवन र स्वास्थ्यका लागि आधारभूत तत्त्व भएको तथ्यलाई ध्यानमा राख्दै राज्यले जलमाथिको पहुँचमा सुधार तथायसको दिगो उपयोगको प्रवर्द्धन र प्रयोगकर्ता बीच समतामूलक बाँडफाँड गर्दा दक्षतापूर्ण प्रयोग र मानव आवश्यकता पूर्तिका लागि गुणस्तर खानेपानीको संरक्षण गर्दै घरायसी, औद्योगिक, सिंचाइ, तथा पर्यावरणको लागि सन्तुलित तथा न्यायोचित उपयोग र बाँडफाँड गर्नुपर्ने हुन्छ ।

मार्गदर्शन ८ (घ)

खाद्य तथा कृषिका लागि आनुवांशिक श्रोतहरू

८.१२ जैविक विविधताको महत्त्वलाई ध्यान दिदै राज्यले अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताहरूमा गरेका प्रतिबद्धता अनुसार खाद्य तथा कृषिका लागि आनुवांशिक श्रोतहरूको दिगो उपयोग तथा संरक्षण गर्न, सम्बन्धित परम्परागत ज्ञानको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने छन् र यी श्रोतहरूको प्रयोगबाट हुने फाइदाहरूको बाँडफाँडमा न्यायोचित सहभागिता साथै निर्णय प्रकृत्यामा स्थानीय तथा आदिवासी समूह एवं कृषकहरूको सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्न विशेष नीति, कानूनी संयन्त्रहरूका साथै उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्नेछन् ।

मार्गदर्शन ८ (ङ)

दिगोपन

८.१३ पारिस्थितीकीय प्रणालीको दिगोपन तथा पर्यावरणको वहन क्षमतालाई सम्बर्द्धन गर्न, जलप्रदूषण रोक्न, माटोको उर्वराशक्तिको संरक्षण गर्न तथा वन तथा माछा पालनको दिगो व्यवस्थापनको अभिवृद्धि गर्न वर्तमान तथा भावी पुस्ताका लागि समेत खाद्य उत्पादन गरिरहन सक्ने वातावरण तथा पर्यावरणलाई संरक्षण गर्न राज्यले विशेष राष्ट्रिय नीति, कानून तथा सहयोगी संयन्त्रहरू अवलम्बन गर्नेछन् ।

GUIDELINE 8 F

Services

8.14 States should create an enabling environment and strategies to facilitate and support the development of private and public sector initiatives to promote appropriate tools, technologies and mechanization in the provision of relevant services, including research, extension, marketing, rural finance and micro credit, to enable more efficient food production by all farmers, in particular poor farmers, and to address local constraints such as shortage of land, water and farm power.

GUIDELINE 9

Food safety and consumer protection

9.1 States should take measures to ensure that all food, whether locally produced or imported, freely available or sold on markets, is safe and consistent with national food safety standards.

9.2 States should establish comprehensive and rational food-control systems that reduce risk of food-borne disease using risk analysis and supervisory mechanisms to ensure food safety in the entire food chain including animal feed.

9.3 States are encouraged to take action to streamline institutional procedures for food control and food safety at national level and eliminate gaps and overlaps in inspection systems and in the legislative and regulatory framework for food. States are encouraged to adopt scientifically based food safety standards, including standards for additives, contaminants, residues of veterinary drugs and pesticides, and microbiological hazards, and to establish standards for the packaging, labelling and advertising of food. These standards should take into consideration internationally accepted food standards (Codex Alimentarius) in accordance with the WTO Sanitary and Phytosanitary Agreement (SPS). States should take action to prevent contamination from industrial and other pollutants in the production, processing, storage, transport, distribution, handling and sale of food.

9.4 States may wish to establish a national coordinating committee for food to bring together both governmental and non-governmental actors involved in the food system and to act as liaison with the FAO/WHO Codex Alimentarius Commission. States should consider collaborating with private stakeholders in the food system, both by assisting them in exercising controls on their own production and handling practices, and by auditing those controls.

मार्गदर्शन ८ (च)

सेवाहरू

८.१४ भूमि, जल तथा कृषिको उपलब्धता जस्ता स्थानीय स्तरमा रहेका समस्यालाई सम्बोधन गर्न विशेषगरी गरिब कृषकहरूलाई प्रभावकारी रूपमा खाद्य उत्पादन गर्नसक्ने वातावरणको सिर्जना गर्न राज्यले उचित प्रविधि, उपकरण, यान्त्रीकरण, बजारीकरण, ग्रामीण ऋण तथा लघुवित्त सम्बन्धी सेवाहरू निजी तथा सार्वजनिक क्षेत्रबाट प्रवाह गराउन राज्यले एक क्षमता प्रबर्द्धक वातावरण तथा रणनीतिहरूको सृजना तथा विकास गर्नेछ ।

मार्गदर्शन ९

खाद्य सुरक्षा तथा उपभोक्ता संरक्षण

९.१ राज्यले स्थानीयस्तरमा उत्पादन गरिएको वा आयात गरिएको, निःशुल्क उपलब्ध भएको वा बजारमा बिक्री गरिएको, उपभोग गर्न सुरक्षित भएको तथा राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षास्तर अनुसार भएको कुरा सुनिश्चित गर्ने छन ।

९.२ राज्यले खाद्यन्नका कारण उत्पन्न रोगहरूबाट हुनसक्ने जोखिमहरू न्यून गर्नुका साथै एक वृहत् तथा विवेकपूर्ण खाद्य-नियन्त्रण प्राणाली अन्तर्गत जोखिम विश्लेषण तथा सुपरीवेक्षण संयन्त्रको माध्यमद्वारा पशु आहार सहित सम्पूर्ण खाद्य श्रृंखलामा खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्नेछ ।

९.३ खाद्य नियन्त्रण तथा खाद्य सुरक्षाका लागि गरिने खाद्य निरीक्षण प्रणालीसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय कानूनी तथा सुपरीवेक्षण संरचनामा भएका कमी तथा द्वैधपनलाई संस्थागत तहमै सुधार गर्न राज्यहरूलाई प्रेरित गरिएको छ । राज्यले सम्मिश्रण खाद्य पदार्थ, पशु औषधी तथा विषदीका अवशेष, सूक्ष्म जिवाणुबाट उत्पन्न खतरा, प्याकेजिङ्, लेबलिङ् तथा विज्ञापन गर्दा अपनाउनु पर्ने वैज्ञानिक स्तरहरू अपनाउँदै जानेछ । यस्ता स्तरहरूले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा स्वीकार गरिएका कोडेक्स अलिमेन्टारिस तथा विश्व व्यापार सङ्गठनको कृषि वस्तुको स्वच्छता सम्बन्धी सम्झौता (Sanitary and Phytosanitary Agreement) अनुसार तय गर्नुपर्नेछ । राज्यले औद्योगिक तथा अन्य प्रदूषणबाट खाद्यको उत्पादन, प्रशोधन, ढुवानी तथा बिक्री वितरणमा हुन सक्ने खराबीबाट बचाउन कदमहरू चाल्नेछ ।

९.४ खाद्य प्रणालीसँग सम्बन्धित सरकारी तथा गैरसरकारी पक्षहरूबीच समन्वय गर्न तथा खाद्य तथा कृषि सङ्गठन र विश्व स्वास्थ्य सङ्गठन कोडेक्स अलिमेन्टारिस आयोगसँग सम्पर्क गर्न राज्यले एक राष्ट्रिय समन्वय समितिको स्थापना गर्न सक्नेछ । राज्यले निजी सरोकारवालाहरूलाई उनीहरूको उत्पादनमा खाद्य सुरक्षाको दृष्टिले आफै नियन्त्रण गर्न तथा यस्ता नियन्त्रणहरूको पुनरावलोकन गर्न राज्यले निजी क्षेत्रसँग मिलेर काम गर्न सक्नेछन् ।

9.5 Where necessary, States should assist farmers and other primary producers to follow good agricultural practices, food processors to follow good manufacturing practices, and food handlers to follow good hygiene practices. States are encouraged to consider establishing food safety systems and supervisory mechanisms to ensure the provision of safe food to consumers.

9.6 States should ensure that education on safe practices is available for food business operators so that their activities neither lead to harmful residues in food nor cause harm to the environment. States should also take measures to educate consumers about the safe storage, handling and utilization of food within the household. States should collect and disseminate information to the public regarding food-borne diseases and food safety matters, and should cooperate with regional and international organizations addressing food safety issues.

9.7 States should adopt measures to protect consumers from deception and misrepresentation in the packaging, labelling, advertising and sale of food and facilitate consumers' choice by ensuring appropriate information on marketed food, and provide recourse for any harm caused by unsafe or adulterated food, including food offered by street sellers. Such measures should not be used as unjustified barriers to trade; they should be in conformity with the WTO agreements (in particular SPS and TBT).

9.8 Developed countries are encouraged to provide technical assistance to developing countries through advice, credits, donations and grants for capacity building and training in food safety. When possible and appropriate, developing countries with more advanced capabilities in food safety-related areas are encouraged to lend assistance to less advanced developing countries.

9.9 States are encouraged to cooperate with all stakeholders, including regional and international consumer organizations, in addressing food safety issues, and consider their participation in national and international for a where policies with impact on food production, processing, distribution, storage and marketing are discussed.

९.५ राज्यले आवश्यकतानुसार कृषक तथा प्राथमिक उत्पादकहरूलाई उपयुक्त कृषि सम्बन्धी अभ्यासहरू, प्रशोधनलाई उपयुक्त प्रशोधन सम्बन्धी अभ्यासहरू तथा खाद्य पदार्थ सम्हाल्ने प्रकृत्यामा स्वस्थ नियम र सरसफाई अनुसार गर्न/गराउन सहयोग प्रदान गर्ने छन् । उपभोक्ताहरूलाई सुरक्षित खाद्यान्नको उपलब्धता सुनिश्चित गर्न राज्यले सुरक्षित खाद्य प्रणाली तथा सुपरिवेक्षणको व्यवस्था मिलाउनेछन् ।

९.६ राज्यले खाद्यसँग सम्बन्धित व्यवसायीहरूको क्रियाकलापहरूबाट खाद्यमा हानिकारक अवशेषहरू तथा वातावरणमा नोक्सानी हुन नदिन सुरक्षित प्रक्रिया बारे प्रशिक्षण सुनिश्चित गर्नेछ । राज्यले उपभोक्तालाई आफ्नो घर आषगनमा नै सुरक्षित भण्डारण, उपयोग तथा प्रयोगबारे प्रशिक्षित गर्न कदमहरू चाल्नेछन् । राज्यले खाद्यबाट उत्पन्न रोगहरू तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी जानकारी सङ्कलन तथा प्रचार गर्नुका साथै यस विषयमा क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूसँग समन्वय र साभेदारी गर्ने छन् ।

९.७ प्याकेजिङ, लेबलिङ, विज्ञापन तथा बिक्रीवितरण कार्यमा गलत जानकारी, मिसावट भएका खाद्यको उपभोग तथा बजारमा बेचिएका खाद्यको उपयोग गर्दा हुने हानीबाट जोगिन अपनाउनु पर्ने उपायहरूका बारेमा राज्यले उपभोक्ताहरूलाई सही तथा उचित जानकारीहरू सुनिश्चित गर्नेछ । यस्ता उपायहरू विश्व व्यापारसँग सम्बन्धित सम्झौताहरू (खासगरी एस.पि.एस. र टि.बि.टि.) मिल्दो हुनुका साथै व्यापारलाई अनुचित तरिकाले बाधा व्यवधान खडा गर्नु हुँदैन ।

९.८ विकासरत मुलुकहरूलाई सुरक्षित खाद्य सम्बन्धी परामर्श, ऋण, दान, अनुदान तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्न तालिमका लागि प्राविधिक सहयोग गर्न विकसित मुलुकहरूलाई प्रोत्साहन गरिएको छ । सम्भव भएसम्म र उचित ठानिएमा विकासरत मुलुकहरूको सुरक्षित खाद्य सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्न क्षमता भएका अन्य मुलुकहरूलाई सहयोग प्रदान गर्न उत्साहित गरिएको छ ।

९.९ सुरक्षित खाद्य सम्बन्धी सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न तथा खाद्य उत्पादन, प्रशोधन, वितरण भण्डारण तथा बजारीकरण सम्बन्धी नीति निर्माणबाट हुने असरहरूबारे छलफल गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय उपभोक्ता सँगठनहरू लगायत सबै सरोकारवालाहरूको क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनमा सहभागिता गराउन राज्यलाई प्रोत्साहित गरिएको छ ।

GUIDELINE 10

Nutrition

10.1 If necessary, States should take measures to maintain, adapt or strengthen dietary diversity and healthy eating habits and food preparation, as well as feeding patterns, including breast feeding, while ensuring that changes in availability and access to food supply do not negatively affect dietary composition and intake.

10.2 States are encouraged to take steps, in particular through education, information and labelling regulations, to prevent overconsumption and unbalanced diets that may lead to malnutrition, obesity and degenerative diseases.

10.3 States are encouraged to involve all relevant stakeholders, in particular communities and local government, in the design, implementation, management, monitoring and evaluation of programmes to increase the production and consumption of healthy and nutritious foods, especially those that are rich in micro nutrients. States may wish to promote gardens both at home and at school as a key element in combating micro nutrient deficiencies and promoting healthy eating. States may also consider adopting regulations for fortifying foods to prevent and cure micro nutrient deficiencies, in particular of iodine, iron and Vitamin A.

10.4 States should address the specific food and nutritional needs of people living with HIV/AIDS or suffering from other epidemics.

10.5 States should take appropriate measures to promote and encourage breast feeding, in line with their cultures, the International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes and subsequent resolutions of the World Health Assembly, in accordance with the WHO/UNICEF recommendations.

10.6 States may wish to disseminate information on the feeding of infants and young children that is consistent and in line with current scientific knowledge and internationally accepted practices and to take steps to counteract misinformation on infant feeding. States should consider with utmost care issues regarding breast feeding and human immunodeficiency virus (HIV) infection on the basis of the most up-to-date, authoritative scientific advice and referring to the latest WHO/UNICEF guidelines.

मार्गदर्शन १०

पोषण

१०.१ राज्यले आवश्यकता अनुसार खाद्यान्नको उपलब्धता तथा पहुँचमा हुनसक्ने परिवर्तनबाट खाद्यको बनोट तथा उपभोगमा नकारात्मक असर नपर्ने गरी विविध तथा स्वस्थ खाने बानी, खाना तयारीका विधि तथा स्तनपान गर्ने व्यवहारलाई सम्बर्द्धन एवं सुदृढ गर्न कदमहरू चाल्नेछ ।

१०.२ बढी उपयोग तथा असन्तुलित पोषणबाट हुनसक्ने कुपोषण, मोटोपन तथा ह्यास गर्दै लैजाने रोगहरू (Degenerative diseases) को बारेमा सूचना, शिक्षा तथा लेबलिङ् नियमनहरू मार्फत राज्यले जनतालाई जानकारी गराउनेछ ।

१०.३ विशेषगरी सूक्ष्म पोषणतत्त्व भएका खाद्यको उत्पादन तथा उपयोगलाई बढावा दिनसक्ने कार्यक्रमहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन, व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका प्रक्रियाहरूमा राज्यले स्थानीय समुदाय, सरकार तथा अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई सहभागी गराउँदै लानेछन् । सूक्ष्म पोषणतत्त्व अल्पता विरुद्ध तथा स्वस्थ खानाको उपयोगमा टेवा पुऱ्याउन राज्यले घर तथा विद्यालय परिसरमा करेसाबारीको स्थापनालाई बृद्धि गर्दै लानेछ । विशेषगरी भिटामिन ए, आयोडिन तथा फलाम जस्ता सूक्ष्म पोषण तत्त्वहरूको कमी नियन्त्रण वा निर्मूलगर्न राज्यले खाद्यलाई पौष्टिक तथा पोषिलो बनाउन नियमहरू अपनाउन सक्नेछ ।

१०.४ राज्यले एचआईभि/एड्स सङ्क्रमित तथा अन्य महामारीबाट पीडित जनताका खाद्यतथा पोषण सम्बन्धी विशेष आवश्यकताहरूलाई सम्बोधन गर्नेछ ।

१०.५ स्तनपानको विकल्पमा प्रयोग गरिने तत्त्वहरूका बारेमा अन्तर्राष्ट्रिय आचार संहिता, विश्व स्वास्थ्य सवालका सङ्कल्प लगायत विश्व स्वास्थ्य सँगठन तथा संयुक्त राष्ट्र संघीय साँस्कृतिक तथा शिक्षा कोषका सिफारिस अनुसार राज्यले आफ्ना साँस्कृति सुहाउँदो स्तनपानको तौरतरिकालाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्न उचित कदमहरू लिनेछ ।

१०.६ विद्यमान वैज्ञानिक ज्ञान तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा स्वीकृत प्रक्रिया अनुसारका साथै शिशु आहार सम्बन्धी गलत जानकारी विरुद्ध कदम चाल्न शिशु तथा बालबालिका आहारबारे राज्यले जानकारी प्रवाह गर्नेछ । स्तनपान तथा एच.आई.भी. सङ्क्रमण सम्बन्धी सवालहरूमा राज्यले कडा सावधानी अपनाउनुको साथै विश्व स्वास्थ्य सङ्गठन तथा संयुक्त राष्ट्र संघीय साँस्कृतिक तथा शिक्षा कोषका मार्गदर्शनहरूको पछिल्ला आधिकारिक जानकारीहरूलाई उल्लेख गर्न सक्नेछ ।

10.7 States are invited to take parallel action in the areas of health, education and sanitary infrastructure and promote intersect oral collaboration, so that necessary services and goods become available to people to enable them to make full use of the dietary value in the food they eat and thus achieve nutritional well-being.

10.8 States should adopt measures to eradicate any kind of discriminatory practices, especially with respect to gender, in order to achieve adequate levels of nutrition within the household.

10.9 States should recognize that food is a vital part of an individual's culture, and they are encouraged to take into account individuals' practices, customs and traditions on matters related to food.

10.10 States are reminded of the cultural values of dietary and eating habits indifferent cultures and should establish methods for promoting food safety, positive nutritional intake including fair distribution of food within communities and households with special emphasis on the needs and rights of both girls and boys, as well as pregnant women and lactating mothers, in all cultures.

GUIDELINE 11

Education and awareness raising

11.1 States should support investment in human resource development such as health, education, literacy and other skills training, which are essential to sustainable development, including agriculture, fisheries, forestry and rural development.

11.2 States should strengthen and broaden primary education opportunities, especially for girls, women and other under served populations.

11.3 States should encourage agricultural and environmental education at the primary and secondary levels in order to create a better awareness in new generations about the importance of conserving and making sustainable use of natural resources.

11.4 States should support higher education by strengthening developing country university and technical faculties of agriculture-related disciplines and business to carry out both education and research functions, and by engaging universities throughout the world in training developing country agriculturalists, scientists and businesspeople at the graduate and post-graduate levels.

१०.७ जनतालाई उपयुक्त पौष्टिक तत्त्व पाउने अवस्थामा पुग्न पौष्टिक आहारको पूर्ण उपयोग गर्न सक्ने वातावरण प्रदान गर्न राज्यले स्वास्थ्य, शिक्षा तथा सरसफाइका पूर्वाधार तथा तिनीहरू बीचको अन्तर-सम्बन्धित सहकार्यका लागि आवश्यक सेवा तथा बस्तुहरू उपलब्ध गराउनेछ ।

१०.८ राज्यले घरधुरी भित्र पर्याप्त पोषण प्राप्त गर्न सक्ने अवस्थाको लागि सबै प्रकारका र विशेषतः लैङ्गिक विभेदकारी व्यवहारहरू निराकरण गर्न संयन्त्रहरू परिचालन गर्नेछ ।

१०.९ खाद्यान्न व्यक्तिको साँस्कृतिको एक अभिन्न अङ्ग भएको तथ्यलाई ध्यानमा राख्दै र राज्यले खाद्य सम्बन्धी विषयहरूमा व्यक्तिको व्यवहार, रीतिथीति तथा चलन चल्तीलाई विशेष मान्यतादिनेछ ।

१०.१० खाद्य तथा खानपानको साँस्कृतिक मूल्य र मान्यता समाजै पिच्छे फरक हुने तथ्यलाई विचार गर्दै राज्यले विशेषगरी बालबालिका, गर्भवती तथा स्तनपान गराउँदै गरेकी महिलाको आवश्यकतालाई मध्यनजर राखी समुदाय सुहाउँदो भिन्दा भिन्दै सुरक्षित खाद्य, सकारात्मक पोषण उपयोग तथा न्यायोचित वितरणलाई अभिवृद्धि गर्ने तौर तरिकाहरूको व्यवस्था गर्नेछ ।

मार्गदर्शन ११

शिक्षा तथा वेतना जागरण

११.१ कृषि, मत्स्यपालन, वन, ग्रामिण विकास र दिगो विकासका लागि अति आवश्यक मानवीय संसाधन विकासका कार्यक्रमहरू जस्तै, स्वास्थ्य, शिक्षा, साक्षरता तथा अन्य सीपविकास तालिमहरूमा हुने लगानीलाई राज्यले प्रोत्साहन गर्ने छन् ।

११.२ विशेषतः महिला, बालिकाहरू तथा पछाडी परेका जनसमुदायहरू बीच राज्यले प्राथमिक शिक्षाका अवसरहरू सुदृढ तथा फराकिलो बनाउने छन् ।

११.३ प्राकृतिक श्रोतहरूको दिगो उपयोग तथा संरक्षण बारे सचेतना जगाउन राज्यले प्राथमिक तथा माध्यमिक तहको शिक्षामा कृषि तथा वातावरण सम्बन्धित शिक्षा प्रदान गर्नेछ ।

११.४ राज्यहरूले उच्च शिक्षालाई अवलम्बन गर्न विकासरत मुलुकमा भएका विश्व विद्यालय तथा प्राविधिक संकायहरूलाई कृषिसँग सम्बन्धित शिक्षा तथा अनुसन्धानको कार्यलाई सुदृढ गर्दै लाने तथा विश्वभरका विश्व विद्यालयहरूमा विकासरत मुलुकका कृषिसँग सम्बन्धित प्राविधिक, वैज्ञानिक तथा व्यवसायीहरूलाई स्नातक तथा त्यो भन्दा माथिको स्तरमा शिक्षा सेवा दिन सहयोग गर्नेछ ।

11.5 States should provide information to individuals to strengthen their ability to participate in food-related policy decisions that may affect them, and to challenge decisions that threaten their rights.

11.6 States should implement measures to make people improve their housing conditions and their means for food preparation, because they are related to food safety. Such measures should be made in the educative and infrastructure fields, especially in rural households.

11.7 States should promote, and/or integrate into school curricula, human rights education, including civil, political, economic, social and cultural rights, which includes the progressive realization of the right to adequate food.

11.8 States are encouraged to promote awareness of the importance of human rights, including the progressive realization of the right to adequate food.

11.9 States should provide proper training to officials responsible for the implementation of the progressive realization of the right to adequate food.

11.10 States should raise public awareness of these guidelines and continuously provide and improve access to them and to relevant human rights laws and regulations, particularly in rural and remote areas.

11.11 States may wish to empower civil society to participate in the implementation of these guidelines, for instance through capacity building.

GUIDELINE 12

National financial resources

12.1 Regional and local authorities are encouraged to allocate resources for anti-hunger and food security purposes in their respective budgets.

12.2 States should ensure transparency and accountability in the use of public resources, particularly in the area of food security.

12.3 States are encouraged to promote basic social programmes and expenditures particular those affecting the poor and the vulnerable segments of society, and to protect them from budget reductions, while increasing the quality and effectiveness of social expenditures. States should strive to ensure that budget cuts do not negatively affect access to adequate food among the poorest sections of society.

११.५ नागरिकलाई कुनै तरिकाले असर गर्न सक्ने खाद्यसँग सम्बन्धित नीतिहरूबारे जानकारी हुन तथा नागरिकको अधिकार हननको निर्णयहरूलाई चुनौती दिन सक्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्न राज्यले नागरिकलाई कुनै किसिमका जानकारी दिनेछ ।

११.६ सुरक्षित खाद्यसँग वासस्थानको अवस्था तथा खाना तयारी गर्ने माध्यम सम्बन्धित भएकोले राज्यले त्यसमा सुधार ल्याउने उपायहरू अपनाउने छ । विशेषगरी ग्रामिण क्षेत्रका परिवारहरूलाई पूर्वाधार तथा शिक्षाको क्षेत्रमा यस्ता उपायहरू उपलब्ध गराइनु पर्दछ ।

११.७ पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूति लगायतका नागरिक, राजनैतिक, आर्थिक सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार जस्ता मानव अधिकारका विषयहरूलाई विद्यालयका पाठ्यक्रमहरूमा समावेश गराउन राज्यले प्रवर्द्धन गर्ने छ ।

११.८ राज्यलाई पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूति लगायतका मानव अधिकारको महत्वको बारेमा चेतना अभिवृद्धि गराउन प्रोत्साहन गरिएको छ ।

११.९ राज्यले पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि कृयाशील रहन सम्बन्धित जिम्मेवार बहन गरेका अधिकारीहरूलाई उचित तालिम प्रदान गर्ने छ ।

११.१० विशेषगरी ग्रामिण तथा दुर्गम क्षेत्रमा मानव अधिकारसँग सम्बन्धित कानून तथा नियमहरूमा निरन्तर पहुँच तथा सुधारका लागि राज्यले यी मार्गदर्शन सम्बन्धी जनचेतना जगाउने छ ।

११.११ क्षमता अभिवृद्धिजस्ता माध्यमहरूबाट राज्यले यी मार्गदर्शनको कार्यान्वयनका लागि नागरिक समाजको सहभागितालाई सशक्त पार्न सक्नेछ ।

मार्गदर्शन १२

राष्ट्रिय वित्तीय श्रोतहरू

१२.१ भोकमरी विरुद्ध र खाद्य सुरक्षा प्राप्तिका लागि क्षेत्रीय तथा स्थानीय अधिकारीलाई आ-आफ्नो बजेटमा व्यवस्था गर्न प्रोत्साहित गरिएको छ ।

१२.२ विशेषगरी खाद्य सुरक्षाको क्षेत्रमा राज्यले सार्वजनिक श्रोतहरूको प्रयोगमा पारदर्शिता तथा उत्तर दायित्वको सुनिश्चितता दिलाउनेछ ।

१२.३ सामाजिक क्षेत्रको खर्चको प्रभाव कारिता तथा गुणस्तर बढाउँदै राज्यले गरिब तथा जोखिममा पर्न सक्ने समूहहरूका लागि छुट्ट्याउने बजेट कटौतीबाट बचाउँदै, उनीहरूलाई असर पार्न सक्ने आधारभूत सामाजिक कार्यक्रम तथा खर्चलाई अभिवृद्धि गराउन उत्साहित गरिएको छ । राज्यले बजेट कटौती गर्दा समाजका अति गरिब समूहहरूको पर्याप्त खाद्यान्न माथिको पहुँचलाई नकारात्मक असर पर्न दिनु हुँदैन ।

12.4 States are encouraged to establish an enabling legal and economic environment to promote and mobilize domestic savings and attract external resources for productive investment, and seek innovative sources of funding, both public and private at national and international levels, for social programmes.

12.5 States are invited to take appropriate steps and suggest strategies to contribute to raise awareness of the families of migrants in order to promote efficient use of the remittances of migrants for investments that could improve their livelihoods, including the food security of their families.

GUIDELINE 13

Support for vulnerable groups

13.1 Consistent with the World Food Summit commitment, States should establish Food Insecurity and Vulnerability Information and Mapping Systems (FIVIMS), in order to identify groups and households particularly vulnerable to food insecurity along with the reasons for their food insecurity. States should develop and identify corrective measures to be implemented both immediately and progressively to provide access to adequate food.

13.2 States are invited to systematically undertake disaggregated analysis on the food insecurity, vulnerability and nutritional status of different groups in society, with particular attention to assessing any form of discrimination that may manifest itself in greater food insecurity and vulnerability to food insecurity, or in a higher prevalence of malnutrition among specific population groups, or both, with a view to removing and preventing such causes of food insecurity or malnutrition.

13.3 States should establish transparent, non-discriminatory eligibility criteria in order to ensure effective targeting of assistance, so that no one who is in need is excluded, or that those not in need of assistance are included. Effective accountability and administrative systems are essential to prevent leakages and corruption. Factors to take into account include household and individual assets and income, nutrition and health status, as well as existing coping mechanisms.

13.4 States may wish to give priority to channelling food assistance via women as a means of enhancing their decision-making role and ensuring that the food is used to meet the household's food requirements.

१२.४ राज्यलाई सामाजिक कार्यक्रमहरूको लागि आन्तरिक बचतको परिचालन, बाह्य स्रोतको उत्पादनशील लगानीका साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय, नीजि तथा सार्वजनिक स्रोतको खोजी गर्न सहज कानूनी तथा आर्थिक वातावरणको सिर्जना गर्न प्रोत्साहन गरिएको छ ।

१२.५ प्रवासी उनीहरूका परिवारलाई बाहिरबाट पठाएको रकमको सदुपयोग र सहि लगानी गरी आफ्नो जीविकोपार्जन तथा खाद्य सुरक्षा सुधार गर्नका लागि राज्यले उनीहरूलाई सचेत गराउन आवश्यक रणनीतिक सुझावहरू र कदमहरू चाल्न आह्वान गरिन्छ ।

मार्गदर्शन १३

जोखिममा पर्नसक्ने समूहहरूका लागि सहयोग

१३.१ विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनका प्रतिबद्धता अनुसार जोखिममा पर्न सक्ने समूह तथा सम्भाव्य कारणहरूको पहिचान गर्न राज्यले जोखिममा पर्नसक्ने समूह बारे सूचना तथा मानवचित्र प्रणाली स्थापना गर्ने छन् । राज्यले यथेष्ट खाद्यमा तत्काल वा उच्चतम पहुँच बढाउन सुधारात्मक कदमहरूको पहिचान तथा विकास गर्नेछ ।

१३.२ समाजका विभिन्न समूहहरूको पौष्टिक स्तर, जोखिमता र खाद्य असुरक्षाको अलग अलग विधिपूर्वक विश्लेषण, विशेषतः कुनै प्रकारका विभेदकारी कार्यले खाद्य असुरक्षा र जोखिमता हुने, बढी कुपोषणबाट प्रभावित भएका निश्चित समूह तथा जनसंख्याको विश्लेषण सहित खाद्य असुरक्षा र कुपोषण सृजना हुने कारणहरूको न्युनीकरण र उन्मूलन गर्न राज्यले एक विश्लेषणात्मक लेखाजोखा प्रणाली लागू गर्ने छन् ।

१३.३ सहयोगको आवश्यकता भएकाहरूलाई सेवा पुऱ्याउन तथा कसैलाई पनि सेवाबाट वञ्चित नगरी लक्षित कार्यक्रमहरूको सुनिश्चितता गर्न राज्यले त्यस्ता सेवा आवश्यक परेका समूहहरूको पहिचानका लागि पारदर्शी तथा अविभेदकारी आधारहरू तयार गर्नेछ । भ्रष्टाचार तथा चुहावट नियन्त्रण गर्न प्रभावकारी जवाफदेहिता तथा प्रशासकीय प्रणालीको आवश्यकता पर्दछ । त्यसैगरी परिवारको तथा व्यक्तिगत सम्पत्ती एवं आय, स्वास्थ्यस्तर तथा विद्यमान अवस्थाको सामनाका (coping) संयन्त्रहरूलाई समेत ध्यानमा राखिनुपर्दछ ।

१३.४ निर्णय-प्रक्रियामा महिलाहरूको सहभागिता बृद्धि गर्न तथा घरपरिवारको खाद्य सम्बन्धी आवश्यकता पूराहोस् भन्ने हेतुले राज्यले महिला मार्फत् खाद्य सहयोग लान प्राथमिकता दिन सक्नेछ ।

GUIDELINE 14

Safety nets

14.1 States should consider, to the extent that resources permit, establishing and maintaining social safety and food safety nets to protect those who are unable to provide for themselves. As far as possible, and with due regard to effectiveness and coverage, States should consider building on existing capacities within communities at risk to provide the necessary resources for social safety and food safety nets to fulfil the progressive realization of the right to adequate food. States may wish to consider the benefits of procuring locally.

14.2 States and international organizations should consider the benefits of local procurement for food assistance that could integrate the nutritional needs of those affected by food insecurity and the commercial interests of local producers.

14.3 Although the design of social and food safety nets will depend on the nature of food insecurity, objectives, budget, existing administrative capacity and local circumstances such as levels of food supply and local food markets, States should nonetheless ensure that they adequately target those in need and respect the principle of non-discrimination in the establishment of eligibility criteria.

14.4 States should take steps, to the extent that resources permit, so that any measure of an economic or financial nature likely to have a negative impact on existing levels of food consumption of vulnerable groups be accompanied by provision for effective food safety nets. Safety nets should be linked to other complementary interventions that promote food security in the longer term.

14.5 In situations where it has been determined that food plays an appropriate role in safety nets, food assistance should bridge the gap between the nutritional needs of the affected population and their ability to meet those needs themselves. Food assistance should be provided with the fullest possible participation of those affected, and such food should be nutritionally adequate and safe, bearing in mind local circumstances, dietary traditions and cultures.

14.6 States should consider accompanying food assistance in safety net schemes with complementary activities to maximize benefits towards ensuring people's access to and utilization of adequate food. Essential complementary activities include access to clean water and sanitation, health care interventions and nutrition education activities.

मार्गदर्शन १४

सुरक्षा सञ्जाल

१४.१ आफूलाई खाद्य असुरक्षाबाट जोगाउन नसक्ने समूहहरूका लागि राज्यले श्रोतले भ्याएसम्म सामाजिक सुरक्षा तथा खाद्य सुरक्षा सञ्जाल कायम गर्नेछ। पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि प्रभावकारीता र क्षेत्र बढाउनका लागि समुदायको पनि क्षमता बढाउन उनीहरूलाई सामाजिक सुरक्षा तथा खाद्य सुरक्षा सञ्जालका लागि आवश्यक श्रोत प्रदान गर्न प्रोत्साहन गर्नेछ। राज्यले स्थानीयस्तरमा नै खरिद गर्दा हुनसक्ने फाइदाहरूलाई विचार पुर्याउनेछ।

१४.२ राज्य तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूले खाद्य असुरक्षामा रहेका जनताका लागि आवश्यक पौष्टिक आहार दिलाउन खाद्य सहयोग मार्फत स्थानीय स्तरमा खरिद गर्दा हुन सक्ने फाइदाहरूलाई ध्यानमा राख्दै स्थानीय उत्पादकहरूको व्यापारिक चाहना लाई पनि सम्बोधन गर्न सकिने छ।

१४.३ सामाजिक तथा खाद्य सुरक्षा सञ्जाल स्थापना गर्दा खाद्य असुरक्षाको परिस्थितिमा, उद्देश्यहरू, बजेट, विद्यमान प्रशासकीय क्षमता, स्थानीय खाद्य बजारको आपूर्ति तथा मागको स्थिति आदि पक्षहरूलाई पनि विचार पुर्याउन पर्ने भएतापनि राज्यले लक्षित समूहको आवश्यकता परिपूर्ति विभेद विहीनताका आधारमा गर्नेछ।

१४.४ कुनै पनि आर्थिक तथा वित्तीय उपायहरू लिँदा जोखिममा पर्नसक्ने समूहहरूको खाद्य उपयोगको स्थितिमा नकारात्मक असर पर्न गएमा श्रोतले भ्याएसम्म तिनीहरूको निमित्त प्रभावकारी खाद्य सुरक्षा सञ्जालको व्यवस्था गर्ने छुन्। यस्ता सुरक्षा सञ्जालहरू दीर्घकालीन रूपमा खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन गर्ने अन्य परिपूरक कार्यहरूसँग समेत जोड्नु पर्दछ।

१४.५ खाद्य सुरक्षा सञ्जालमा खाद्यको उचित भूमिका हुनसक्ने अवस्थाहरूमा खाद्य सहयोगले पौष्टिक आवश्यकता तथा त्यस्ता जनसंख्या जसले आफैले आवश्यकता पूरा गर्न नसक्ने अवस्थामा रहेका व्यवधान कम गर्न मद्दत गर्नेछ। खाद्य सहयोग प्रदान गर्दा स्थानीय अवस्था, परम्परा तथा साँस्कृतिलाई मध्यनजर गरी गर्दै पौष्टिक तथा सुरक्षित खाद्य पुर्याउनु गर्दा मर्कामा परेका जनसंख्याको अधिकतम सहभागिता हुनुपर्दछ।

१४.६ जनताको यथेष्ट खाद्यमा पहुँच तथा त्यसको उपयोग गरी अधिकतम फाइदा गर्न राज्यले सुरक्षा सञ्जालका कार्यक्रमहरूलाई परिपूरक कार्यक्रमहरूबाट सहयोग गर्नेछ। शुद्धपानी तथा सरसफाइ, स्वास्थ्य सेवा तथा पोषण सम्बन्धी शैक्षिक कार्यक्रममा पहुँच जस्ता कार्यक्रमहरू यस सम्बन्धी पूरक कार्यक्रमहरू हुन्।

14.7 States, in the design of safety nets, should consider the important role of international organizations such as FAO, IFAD and WFP, and other relevant international, regional and civil society organizations that can assist them in fighting rural poverty and promoting food security and agricultural development.

GUIDELINE 15

International food aid

15.1 Donor States should ensure that their food aid policies support national efforts by recipient States to achieve food security, and base their food aid provisions on sound needs assessment, targeting especially food insecure and vulnerable groups. In this context, donor States should provide assistance in a manner that takes into account food safety, the importance of not disrupting local food production and the nutritional and dietary needs and cultures of recipient populations. Food aid should be provided with a clear exit strategy and avoid the creation of dependency. Donors should promote increased use of local and regional commercial markets to meet food needs in famine-prone countries and reduce dependence on food aid.

15.2 International food-aid transactions, including bilateral food aid that is monetized, should be carried out in a manner consistent with the FAO Principles of Surplus Disposal and Consultative Obligations, the Food Aid Convention and the WTO Agreement on Agriculture, and should meet the internationally agreed food safety standards, bearing in mind local circumstances, dietary traditions and cultures.

15.3 States and relevant non-state actors should ensure, in accordance with international law, safe and unimpeded access to the populations in need, as well as for international needs assessments, and by humanitarian agencies involved in the distribution of international food assistance.

15.4 The provision of international food aid in emergency situations should take particular account of longer-term rehabilitation and development objectives in the recipient countries, and should respect universally recognized humanitarian principles.

15.5 The assessment of needs and the planning, monitoring and evaluation of the provision of food aid should, as far as possible, be made in a participatory manner and, whenever possible, in close collaboration with recipient governments at the national and local level.

१४.७ राज्यले सुरक्षा सञ्जालको तर्जुमा गर्दा ग्रामीण गरिबी न्यून गरी खाद्य सुरक्षाको प्रवर्द्धन गर्न तथा कृषि क्षेत्रको विकास गर्न सहयोग गर्नसक्ने कृषि तथा खाद्य सङ्गठन, कृषि विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोष तथा विश्व खाद्य कार्यक्रमका साथै नागरिक समाज, राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघहरूले खेलनसक्ने महत्वपूर्ण भूमिकाहरूलाई ध्यान दिनेछन् ।

मार्गदर्शन १५

अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सहयोग

१५.१ दातृ राष्ट्रहरूले खाद्य सहयोग नीतिहरू सहयोग लिने राष्ट्रको राष्ट्रिय प्रयाससँग मेलहुने सुनिश्चिता गर्दै आफ्ना खाद्य सहयोगका कार्यक्रमहरू लागु गर्दाको सही आवश्यकता पहिचान र खाद्य असुरक्षित तथा जोखिममा पर्नसक्ने समूहहरूलाई लक्षित गरेर गर्नु पर्नेछ । दातृ राष्ट्रहरूले सहयोग प्राप्त गर्ने राष्ट्रहरूको स्थानीय खाद्य उत्पादन प्रणाली तथा साँस्कृतिलाई दखल नदिएर आफ्ना खाद्य सहयोग कार्यक्रमहरू अघि सार्नेछ । परिनिर्भरतालाई घटाउँदै दातृ राज्यहरूले भोकमरी हुनसक्ने मुलुकहरूमा स्थानीय तथा क्षेत्रीय व्यापारिक बजारहरूको प्रयोग गर्नेछ ।

१५.२ खाद्य उपयोग सम्बन्धी स्थानीय अवस्था, परम्परा तथा साँस्कृतिलाई ध्यान दिदै दुईपक्षीय वा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका खाद्य सहयोग सम्बन्धी कार्यक्रमहरू लागु गर्दा कृषि तथा खाद्य सङ्गठनको “खपत भएर बाँकी भएका दिने र परामर्शदात्री दायित्व (FAO Principle of Surplus Disposal and Consultative Obligation)” सम्बन्धी सिद्धान्त, खाद्य सहयोग सम्झौता एवं विश्व व्यापार सङ्गठनका कृषि सम्बन्धी सम्झौताको पालना गर्नुका साथै सहयोगमा प्रदान गरिएका खाद्य अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा मान्य सुरक्षित खाद्यको मापदण्ड अनुसार हुनेछ ।

१५.३ राज्य तथा अन्य सम्बन्धित पक्षहरूले अन्तर्राष्ट्रिय कानून बमोजिम अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सहयोगको वितरण गर्ने मानवहित वादी संस्थाहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय आवश्यकता पहिचानको सन्दर्भमा जनसमुदायको सुरक्षित र विना रोकटोक पहुँच सुनिश्चित गर्ने छन् ।

१५.४ सङ्क्रमणकालीन अवस्थामा हुने अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सहयोगले विश्वव्यापी मानवहित वादी सिद्धान्तहरूको सम्मान गर्दै सहयोग प्राप्त गर्ने राज्यहरूको दीर्घकालीन पुर्नस्थापना तथा विकासका उद्देश्यहरू माथि विशेष ध्यान पुऱ्याउनेछ ।

१५.५ सम्भव भएसम्म आवश्यकता पहिचान, खाद्य सहयोगका व्यवस्थाहरूको तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा सहयोग प्राप्त गर्ने राष्ट्रहरूको स्थानीय तथा राष्ट्रियस्तरमा सहभागीता र सहकार्यमा गर्नु पर्नेछ ।

GUIDELINE 16

Natural and human-made disasters

16.1 Food should never be used as a means of political and economic pressure.

16.2 States reaffirm the obligations they have assumed under international humanitarian law and, in particular, as parties to the 1949 Geneva Conventions and/or the 1977 Additional Protocols thereto with respect to the humanitarian needs of the civilian population, including their access to food in situations of armed conflict and occupation, inter alia,

Additional Protocol I provides, inter alia, that "the starvation of civilians as a method of warfare is prohibited" and that "it is prohibited to attack, destroy, remove or render useless objects indispensable to the survival of the civilian population, such as foodstuffs, agricultural areas for the production of foodstuffs, crops, livestock, drinking water installations and supplies and irrigation works, for the specific purpose of denying them, for their sustenance value to the civilian population or to the adverse party, whatever the motive, whether in order to starve out civilians, to cause them to move away, or for any other motive", and that "these objects shall not be made the object of reprisals".

16.3 In situations of occupation, international humanitarian law provides, inter alia: that to the fullest extent of the means available to it, the Occupying Power has the duty of ensuring the food and medical supplies of the population; that it should, in particular, bring in the necessary foodstuffs, medical stores and other articles if the resources of the Occupied Territory are inadequate; and that if the whole or part of the population of an Occupied Territory is inadequately supplied, the Occupying Power shall agree to relief schemes on behalf of the said population, and shall facilitate them by all the means at its disposal ².

16.4 States reaffirm the obligations they have assumed regarding the protection, safety and security of humanitarian personnel.

16.5 States should make every effort to ensure that refugees and internally displaced persons have access at all times to adequate food. In this respect, States and other relevant stakeholders should be encouraged to make use of the Guiding Principles on Internal Displacement when dealing with situations of internal displacement.

² 1949 Geneva Convention IV Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, Articles 55, 59.

मार्गदर्शन १६

प्राकृतिक तथा मानवनिर्मित प्रकोपहरू

१६.१ खाद्यान्नलाई कहिल्यै पनि राजनीतिक तथा आर्थिक दबाबको माध्यमको रूपमा प्रयोग गरिनु हुँदैन ।

१६.२ सन् १९४९ जेनेभा महासन्धिहरू तथा १९७७ को अतिरिक्त आलेख (Additional Protocol) लगायत अन्तर्राष्ट्रिय मानवहित वादी कानून अन्तर्गतका प्रतिबद्धताहरूलाई पुनः जोड दिँदै राज्यले सशस्त्र द्वन्द तथा फौजीबाट नियन्त्रणमा रहेको अवस्थामा पनि गैरफौजी जनसमुदायको खाद्यको पहुँचलाई सुनिश्चित गर्नेछ ।

यस बाहेक, अतिरिक्त आलेख १ मा भएका व्यवस्था अनुसार “युद्धमा गैरफौजी जनतालाई भोकै राख्ने विधि अपनाउन प्रतिबन्ध लगाईएको” तथा “गैरफौजी जनसमुदायलाई भोकै राख्ने वा अरू कुनै लक्ष्यका निमित्त उनीहरूको जीविकोपार्जनका लागि अति आवश्यक वस्तुहरू जस्तै खाद्यपदार्थ, खाद्यान्न, पशुधन, खानेपानी तथा सिंचाई व्यवस्थाहरूलाई हटाउन, आक्रमण वा ध्वस्त पार्न प्रतिबन्ध” तथा “यस्ता वस्तुहरूलाई प्रतिशोधका निमित्त प्रयोग नगरिने” व्यवस्था उल्लेखित छ ।

१६.३ युद्धको समयमा कुनै क्षेत्र नियन्त्रणमा रहेको अवस्थामा समेत श्रोतले भ्याएसम्म नियन्त्रण गर्ने शक्तिले खाद्यान्न, औषधिहरू तथा अन्य वस्तुहरू भित्र्याएर भए पनि आपूर्तिका व्यवस्था गर्नुपर्ने अन्तर्राष्ट्रिय मानवहितवादी कानूनले उल्लेख गरेको छ । यद्यपी, यस्तो हुन नसक्ने अवस्थामा नियन्त्रण गर्ने शक्तिले राहत तथा उद्धार कार्यक्रमहरूका लागि सहजीकरण गर्न मञ्जुर हुनेछन् ।^१

१६.४ राज्यले मानवहितवादी कार्यमा संलग्न जनशक्तिको संरक्षण तथा सुरक्षाको लागि गरेका प्रतिबद्धताहरू पुनः अवगत गर्ने छन् ।

१६.५ शरणार्थी तथा आन्तरिक रूपमा विस्थापित व्यक्तिहरूलाई हरसमयमा पर्याप्त खाद्यमा पहुँच पुऱ्याई राख्न राज्यहरू सदैव प्रयासरत रहनेछन् । यस्ता अवस्थाहरूमा राज्य तथा अन्य सरोकारवालाहरूले आन्तरिक विस्थापित सम्बन्धी सिद्धान्तहरूको अनुसरण गर्ने छन् ।

^१ युद्धको समयमा गैरफौजी समयमा मानिसको सुरक्षा सम्बन्धी सन् १९४९ को जेनेभा महासन्धि ४, धारा ५५ र ५९

16.6 In the case of natural or human-made disasters, States should provide food assistance to those in need, may request international assistance if their own resources do not suffice, and should facilitate safe and unimpeded access for international assistance in accordance with international law and universally recognized humanitarian principles, bearing in mind local circumstances, dietary traditions and cultures.

16.7 States should put in place adequate and functioning mechanisms of early warning to prevent or mitigate the effects of natural or human-made disasters. Early warning systems should be based on international standards and cooperation, on reliable, disaggregated data and should be constantly monitored. States should take appropriate emergency preparedness measures, such as keeping food stocks for the acquisition of food, and take steps to put in place adequate systems for distribution.

16.8 States are invited to consider establishing mechanisms to assess nutritional impact and to gain understanding of the coping strategies of affected households in the event of natural or human-made disasters. This should inform the targeting, design, implementation and evaluation of relief, rehabilitation and resilience building programmes.

GUIDELINE 17

Monitoring, indicators and benchmarks

17.1 States may wish to establish mechanisms to monitor and evaluate the implementation of these guidelines towards the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, in accordance with their capacity and by building on existing information systems and addressing information gaps.

17.2 States may wish to consider conducting "Right to Food Impact Assessments" in order to identify the impact of domestic policies, programmes and projects on the progressive realization of the right to adequate food of the population at large and vulnerable groups in particular, and as a basis for the adoption of the necessary corrective measures.

17.3 States may also wish to develop a set of process, impact and outcome indicators, relying on indicators already in use and monitoring systems such as FIVIMS, so as to assess the implementation of the progressive realization of the right to adequate food. They may wish to establish appropriate benchmarks to

१६.६ स्थानीय अवस्था, खाद्य उपभोग सम्बन्धी परम्परा तथा संस्कृतिलाई ध्यानमा राख्दै प्राकृतिक तथा मानव-निर्मित प्रकोपका अवस्थाहरूमा राज्यले अन्तर्राष्ट्रिय कानून तथा विश्वव्यापी रूपमा मान्य मानवहितवादी सिद्धान्त अनुसार आन्तरिक श्रोतले नभ्याउने अवस्थामा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग अनुरोध गरी सुरक्षित तथा वाधारहित पहुँचको निमित्त क्रियाशील रहनेछन् ।

१६.७ प्राकृतिक तथा मानव-निर्मित प्रकोपबाट हुनसक्ने क्षति कम गर्न वा नियन्त्रण गर्न राज्यले पूर्व सूचना पद्धति लगायतका अन्य संयन्त्रहरू क्रियाशील राख्नेछन् । यस्ता पूर्व सूचना प्रणालीहरू अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड र सहयोगी तथा विश्वव्यापी र विभिन्न आधारमा छुट्याइका तथ्याङ्कहरूमा आधारित हुनुपर्ने र तिनीहरूको सदैव अनुगमन गरिरहनु पर्नेछ । राज्यले पर्याप्त खाद्यको लागि खाद्य भण्डार तथा वितरणका उचित व्यवस्थाहरू सहितको भरपर्दो संकटकालीन पूर्वतयारीहरू गर्ने छन् ।

१६.८ प्राकृतिक तथा मानव-निर्मित प्रकोपका अवस्थाहरूमा प्रभावित घर परिवारहरूले सामना गर्ने रणनीति तथा तिनीहरूमा पर्न सक्ने पोषणको प्रभाव राम्ररी बुझेर राज्यले आवश्यक संयन्त्रहरू तयार गर्ने छन् । यस्ता संयन्त्रहरूले राहत, पुनर्स्थापना तथा यथा स्थितिमा ल्याउन सक्ने कार्यक्रमहरूको उद्देश्य, विकास, कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कनका व्यवस्थाहरू गर्ने छन् ।

मार्गदर्शन १७

अनुगमन, सूचक तथा निर्देश विन्तहरू

१७.१ राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि विद्यमान सूचना प्रणालीमा सुधार ल्याई भएको सूचनाको कमी पूरा गर्न राज्यहरूले आफ्नो क्षमता अनुरूप यी मार्गदर्शनहरूको कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कनका लागि संयन्त्रहरू बनाउन सक्नेछन् ।

१७.२ आन्तरिक नीति, आयोजना तथा कार्यक्रमहरूले पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिमा सबै जनता तथा विशेषतः जोखिममा परेका समूहहरूमा पर्ने प्रभावहरू पहिचान गर्न तथा उपयुक्त आवश्यक कदमहरू समेत चाल्न मद्दत पुग्न सक्ने भएकोले राज्यले “खाद्य अधिकारमा परेका असरहरूको लेखाजोखा” गर्नेछ ।

१७.३ खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको कार्यान्वयनको लेखाजोखा गर्न विभिन्न प्रभावकारी अनुगमन पद्धतिहरू समेतलाई ध्यानमा राख्दै राज्यले प्रक्रिया, परिणाम तथा प्रभाव इङ्गित गर्ने सूचकहरू र पद्धति तयार गर्नेछ । विश्व खाद्य शिखर सम्मेलन तथा सहस्राब्दी सम्मेलनमा गरिएका प्रतिबद्धता अनुसारका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय लक्ष्य समेतलाई ध्यानमा

be achieved in the short, medium and long term, which relate directly to meeting poverty and hunger reduction targets as a minimum, as well as other national and international goals including those adopted at the World Food Summit and the Millennium Summit.

17.4 In this evaluation process, process indicators could be so identified or designed that they explicitly relate and reflect the use of specific policy instruments and interventions with outcomes consistent with the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security. Such indicators could enable States to implement legal, policy and administrative measures, detect discriminatory practices and outcomes, and ascertain the extent of political and social participation in the process of realizing that right.

17.5 States should, in particular, monitor the food security situation of vulnerable groups, especially women, children and the elderly, and their nutritional status, including the prevalence of micro nutrient deficiencies.

17.6 In this evaluation process, States should ensure a participatory approach to information gathering, management, analysis, interpretation and dissemination.

GUIDELINE 18

National human rights institutions

18.1 States that have as a matter of national law or policy adopted a rights-based approach, and national human rights institutions or ombudspersons, may wish to include the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security in their mandates. States that do not have national human rights institutions or ombudspersons are encouraged to establish them. Human rights institutions should be independent and autonomous from the government, in accordance with the Paris Principles. States should encourage civil society organizations and individuals to contribute to monitoring activities undertaken by national human rights institutions with respect to the progressive realization of the right to adequate food.

18.2 States are invited to encourage efforts by national institutions to establish partnerships and increase cooperation with civil society.

राखी कम्तीमा गरिबी तथा भोकमरी न्यूनीकरणका न्यूनतम लक्ष्य लगायत अल्प, मध्य तथा दीर्घकालिन लक्ष्य प्राप्त गर्न राज्यले उपयुक्त निर्देश चिन्हहरू खडा गर्नेछ ।

१७.४ यसरी मूल्याङ्कन गर्दा प्रक्रिया सूचकहरूको पहिचान तथा निर्माण गर्दा विशेष नीतिगत संयन्त्रहरू र कार्यक्रमहरूको परिणाम राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिसँग सान्दर्भिक र सम्बन्धित भए/नभएको बुझ्न सकिन्छ । यी सूचकहरूले खाद्य अधिकारको प्राप्तिको लागि कानूनी, नीतिगत तथा प्रशासनिक कदमहरू चाली विभेदकारी अभ्यास तथा परिणामहरू पत्ता लगाउन र सामाजिक तथा राजनीतिक सहभागिताको सुनिश्चित गर्न राज्यलाई सक्षम तुल्याउन मद्दत गर्नेछ ।

१७.५ राज्यले विशेषतः जोखिममा पर्नसक्ने समूहहरू जस्तै, महिला, बालबालिका तथा वृद्धहरूको खाद्य सुरक्षाको स्थिति तथा पोषण सम्बन्धी र सूक्ष्म पोषण तत्वको अवस्था अनुगमन गर्नेछ ।

१७.६ यसप्रकारका मूल्याङ्कन प्रक्रियामा राज्यले सूचना सङ्कलन, व्यवस्थापन, विश्लेषण, व्याख्या तथा प्रचार प्रसारमा सहभागितामूलक पद्धति अपनाउनु पर्नेछ ।

मार्गदर्शन १८

राष्ट्रिय मानव अधिकार सम्बन्धी निकायहरू

१८.१ राष्ट्रिय कानून वा नीतिमा अधिकारवादी दृष्टिकोण अपनाइ सकेका वा राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्था वा उजुरी सुन्ने तथा कार्यवाही गर्ने व्यक्तिहरू (ombudspersons) भएकाराज्यहरूले ती संस्थाहरूको कार्यादेशमा राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाका सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि विभिन्न क्रियाकलापहरू समावेश गर्न सक्नेछन् । राष्ट्रिय मानवअधिकार संस्थाहरू वा उजुरी सुन्ने र कार्यवाही गर्ने व्यक्तिहरू नभएका राष्ट्रलाई त्यस्ता निकायहरू स्थापना गर्न प्रोत्साहित गरिएको छ । पेरिस सिद्धान्त अनुसार मानव अधिकारवादी संघसंस्थाहरू सरकारबाट स्वतन्त्र हुनुका साथै स्वशासित हुनु पर्दछ । पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको सन्दर्भमा राज्यले मानव अधिकारवादी संस्थाहरूले गर्ने अनुगमनमा सहयोग पुऱ्याउन नागरिक समाजका संस्था वा व्यक्तिहरूलाई प्रोत्साहन गर्नेछ ।

१८.२ राज्यहरूलाई राष्ट्रिय संस्थाहरूलाई नागरिक समाजसँग साभेदारी तथा सहकार्य बढाउने प्रयासहरूलाई प्रोत्साहन गर्न आह्वान गरिएको छ ।

GUIDELINE 19

International dimension

19.1 States should fulfil those measures, actions and commitments on the international dimension, as described in Section III below, in support of the implementation of the Voluntary Guidelines, which assist States in their national efforts in the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security as set forth by the World Food Summit and the World Food Summit: five years later within the context of the Millennium Declaration.

मार्गदर्शन १९

अन्तर्राष्ट्रिय आयाम

१९.१ विश्व खाद्य शिखर सम्मेलन तथा त्यसको पाँच वर्षपछि भएको सहस्राब्दी घोषणाको सन्दर्भमा तल परिच्छेद ३ मा वर्णन गरिए अनुसार राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राज्यले यस मार्गदर्शनको कार्यान्वयनलाई टेवा दिने अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गरेका प्रतिबद्धता, कार्य तथा कदमहरू पूरा गर्नेछ ।

INTERNATIONAL MEASURES, ACTIONS AND COMMENTS

International cooperation and unilateral measures

1. In the context of recent major international conferences, the international community has stated its deep concern over the persistence of hunger, its readiness to support national governments in their efforts to combat hunger and malnutrition and its commitment to cooperate actively within the global partnership for development, which includes the International Alliance Against Hunger.

2. States have the primary responsibility for their own economic and social development, including the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security. Stressing that national development efforts should be supported by an enabling international environment, the international community and the UN system, including FAO, as well as other relevant agencies and bodies according to their mandates, are urged to take actions in supporting national development efforts for the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security. This essential role of international cooperation is recognized, inter alia, in article 56 of the Charter of the United Nations as well as in the outcomes of major international conferences such as the Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development. Food should not be used as a tool of economic and political pressure.

3. States are strongly urged to take steps with a view to the avoidance of, and refrain from, any unilateral measure not in accordance with international law and the charter of the United Nations that impedes the full achievement of economic and social development by the populations of the affected countries and that hinders their progressive realization of the right to adequate food.

Role of the international community

4. Consistent with commitments made at various international conferences, in particular the Monterrey Consensus, developed countries should assist developing countries in attaining international development goals, including those contained in the Millennium Declaration. States and relevant international organizations according to their respective mandates should actively support the progressive realization of the right to adequate food at the national level. External support, including South-South cooperation, should be coordinated with national policies and priorities.

अन्तर्राष्ट्रिय सहायता तथा एकपक्षीय मापदण्डहरू

१. भोक विरुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय संजाल लगायतका विकासको विश्वव्यापी सहकार्य तथा राष्ट्रिय सरकारहरूको भोक तथा कुपोषण विरुद्ध लडाईंलाई साथ दिन अन्तर्राष्ट्रिय समुदायले विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनहरूमा पनि गम्भिर चासो र सहयोग गर्न तत्परता देखाएको छ ।

२. राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूति लगायतका अन्य आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि राज्यको प्राथमिक जिम्मेवारी हो । खाद्य तथा कृषि संगठन जस्ता संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणालीका साथै अन्य सम्बन्धित निकायहरूलाई आ-आफ्नो कार्यादेश अनुसार खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राष्ट्रिय तहका विकासका प्रयासहरूलाई सहयोग पुर्याउने कार्यमा जोड दिइएको छ । संयुक्त राष्ट्र संघीय बडा पत्रको धारा ५६ तथा दिगो विकासबारे भएको विश्व शिखर सम्मेलनका कार्यान्वयन योजनाको परिणाम अनुसार अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको भूमिकालाई मान्यता दिइएको छ । खाद्यलाई कहिल्यै पनि राजनीतिक तथा आर्थिक दबावका माध्यमको रूपमा प्रयोग गरिनु भने हुँदैन ।

३. प्रभावित राष्ट्रका जनताहरूको खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूति र आर्थिक तथा सामाजिक विकासको पूर्ण उपलब्धीमा बाधा नपुर्‍याउनका लागि अन्तर्राष्ट्रिय कानून तथा संयुक्त राष्ट्र संघीय बडापत्र विपरित कुनै पनि एक पक्षीय कदमहरू नलिन राज्यलाई दृढ आग्रह गरिएको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको भूमिका

४. विशेषगरी “मोन्टेरी सम्मति” जस्ता विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनहरूमा व्यक्त गरिएको प्रतिवद्धता अनुरूप विकसित मुलुकले विकासरत मुलुकलाई सहस्राब्दी घोषणामा विकास लक्ष्यहरू समेतका अन्य अन्तर्राष्ट्रिय विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि सहयोग गर्ने छन् । राष्ट्रिय तथा सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूले आ-आफ्ना कार्यादेश अनुसार राष्ट्रिय स्तरमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिका लागि सहयोग पुर्याउने छन् । दक्षिण-दक्षिण सहयोग जस्ता बाह्य सहयोगलाई राष्ट्रिय नीति तथा प्राथमिकता अनुसार समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

Technical cooperation

5. Developed and developing countries should act in partnership to support their efforts to achieve the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security through technical cooperation, including institutional capacity building, and transfer of technology on mutually agreed terms, as committed in the major international conferences, in all areas covered in these guidelines, with special focus on impediments to food security such as HIV/AIDS.

International trade

6. International trade can play a major role in the promotion of economic development, and the alleviation of poverty and improving food security at the national level.

7. States should promote international trade as one of the effective instruments for development, as expanded international trade could open opportunities to reduce hunger and poverty in many of the developing countries.

8. It is recalled that the long-term objective referred to in the WTO Agreement on Agriculture is to establish a fair and market-oriented trading system through a programme of fundamental reform encompassing strengthened rules and specific commitments on support and protection in order to correct and prevent restrictions and distortions in world agricultural markets.

9. States are urged to implement commitments expressed at various relevant international conferences and the recommendations of the São Paulo Consensus (the eleventh session of the United Nations Conference on Trade and Development) including, for example, those reproduced below:

75. Agriculture is a central element in the current negotiations. Efforts should be intensified to achieve the internationally agreed aims embodied in the three pillars of the Doha mandate, namely substantial improvements in market access; reductions of, with a view to phasing out, all forms of export subsidies; and substantial reductions in trade-distorting domestic support. The negotiations on agriculture taking place in the WTO should deliver an outcome that is consistent with the ambition set out in the Doha mandate. Special and differential treatment for developing countries shall be an integral part of all elements of the negotiations and shall take fully into account development needs in a manner consistent with the Doha mandate, including food security and

प्राविधिक सहयोग

५. राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनहरूमा व्यक्त गरिएका प्रतिबद्धता तथा पारस्परिक सहमतिका आधारमा यस मार्गदर्शनले समेटेका र खाद्य सुरक्षामा एच.आई.भी.एड्स हुन सक्ने व्यवधानहरू जस्तै प्राविधिक सहयोग, संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रविधि स्थानान्तरण विकसित र विकासरत मुलुकहरूले साभेदारीमा सहयोग गर्ने छन् ।

अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार

६. आर्थिक विकास, गरिबी न्यूनीकरण तथा राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको प्रवर्द्धनमा अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारले प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्न सक्छ ।

७. प्रायः विकासरत मुलुकहरूमा विस्तारित अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारले भोक तथा गरिबी न्यूनीकरण गर्न अवसरहरू सृजना गर्न सक्ने भएकोले राज्यले अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारलाई एक प्रभावकारी माध्यमको रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने छन् ।

८. विश्व व्यापार सङ्गठनको कृषिसँग सम्बन्धित सम्झौतामा उल्लेख भए अनुरूप पनि विश्व कृषि बजारमा हुने गरेका प्रतिबन्धित तथा विकृतीहरूलाई निषेध गर्न सहयोग र संरक्षणका नियम तथा विषेश प्रतिबद्धताहरूलाई आधारभूत सुधार कार्यक्रम मार्फत सुदृढ गरी एक न्यायिक तथा बजारमुखी व्यापार प्राणालीको स्थापना गर्ने दिर्घकालीन लक्ष्य भएको बारे पुनः स्मरण गरिन्छ ।

९. साओ पावलो सम्मति (संयुक्त राष्ट्र संघका व्यापार र विकास सम्बन्धी सम्मेलनको एघारौँ सत्र) तथा अन्य सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनहरूमा गरिएका प्रतिबद्धताहरू, कार्यान्वयन गर्न राज्यलाई आग्रह गरिन्छ । उदाहरणका लागि,

७५. कृषि वर्तमान वार्ताहरूको प्रमुख केन्द्र हो । दोहा कार्यादेशमा अन्तर्राष्ट्रिय सहमतिमा भएका तीन प्रतिबद्धताहरू छन्: बजारको पहुँचमा ठोस सुधार, सबै प्रकारका निर्यात अनुदानमा क्रमवद्ध कटौती, व्यापारका लागि अहितकारी गार्हस्थ सहयोगमा ठोस कटौतीको प्राप्तिका लागि गरिने प्रयासहरूलाई तीव्र पार्ने । कृषिसँग गरिने वार्ताहरू दोहा कार्यादेशमा खोजिएको लक्ष्य अनुरूप हुनुपर्नेछ । यी वार्ताहरूमा दोहा कार्यादेश अनुरूप खाद्य सुरक्षा तथा ग्रामिण विकास जस्ता तत्त्वहरू समावेश गराएर विकासरत मुलुकहरूका लागि विशेष तथा अविभेदकारी व्यवस्था मिलाइनेछ ।

rural development. Non-trade concerns of countries will be taken into account, as provided for in the Agreement on Agriculture, in accordance with paragraph 13 of the Doha Ministerial Declaration.

77. Efforts at extending market access liberalization for non-agricultural products under the Doha Work Programme should be intensified with the aim of reducing or, as appropriate, eliminating tariffs, including tariff peaks, high tariffs and tariff escalation, as well as non-tariff barriers, in particular on products of export interest to developing countries. Negotiations should take fully into account the special needs and interests of developing countries and LDCs, including through less than full reciprocity in reduction commitments.

10. Such measures can contribute to strengthening an enabling environment for the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security.

External debt

11. States and relevant international organizations should, as appropriate, pursue external debt relief measures vigorously and expeditiously in order to release resources for combating hunger, alleviating rural and urban poverty and promoting sustainable development. Creditors and debtors must share the responsibility for preventing and resolving unseasonable debt situations. Speedy, effective and full implementation of the enhanced heavily indebted poor countries (HIPC) initiative, which should be fully financed by additional resources, is critical. Furthermore, all official and commercial creditors are urged to participate in this initiative. Heavily indebted poor countries should take or continue to take policy measures required to ensure the full implementation of the HIPC initiative.

कृषि सम्बन्धी सम्झौताको दोहा मन्त्रीस्तरीय घोषणाको अनुच्छेद १३ अनुसार मुलुकहरूले व्यापार बाहेकका अन्य राज्यका सरोकारवालाहरूमा पनि विचार पुऱ्याउनु पर्ने उल्लेख गरेको छ ।

७७. दोहा कार्यक्रममा गैर कृषि उत्पादनहरूको बजार पहुँच उद्वारीकरणका प्रयासहरूलाई विकासरत मुलुकहरूमा निर्यात हुन सक्ने वस्तुहरूमा लाग्ने भन्सार महसूल दरको उतार वा उच्चता तथा व्यापारलाई नकारात्मक असर पार्न सक्ने कर बाहेकका अन्य व्यवधानहरूलाई सम्भव भएसम्म घटाउन वा हटाउन तीब्रता दिने व्याख्या गरिएको छ । कुनै पनि वार्ताहरूले विकासरत मुलुकहरू तथा कम विकसित मुलुकहरूका आवश्यकता तथा चाहनाहरूलाई विचार पुऱ्याई भन्सार महसूल दर कम गर्न गरिएको प्रतिबद्धताहरूमा पूर्ण पारस्परिक व्यवहार गर्ने छन् ।

१०. राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि यस्ता कदमहरूले सहज वातावरणलाई सुदृढ गर्दै लैजान योगदान पुऱ्याउने छन् ।

बाह्य ऋण

११. भोक, ग्रामीण तथा शहरी गरिबी विरूद्ध लड्न तथा दिगो विकास प्रवर्द्धन गर्न चाहिने श्रोतहरू फुकुवा गर्न राज्यहरू तथा सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूले संभव भए सम्म बाह्य ऋण मिनाह गर्ने कदमलाई द्रुत तथा तीब्र बनाउँदै लानेछन् । अदिगो ऋण (Unsustainable Debt) अवस्थाहरू सृजना हुन नदिन र भएमा त्यसलाई समाधान गर्न ऋण लिने र दिने दुवै पक्षहरूले जिम्मेवारी बहन गर्ने छन् । धेरै ऋणमा परिसकेका गरिब मुलुकहरूलाई सहयोग गर्न ल्याइएको पहल कार्यक्रमलाई द्रुत, प्रभावकारी तथा पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्न थप श्रोतहरूको व्यवस्था गर्नु पर्ने आवश्यकता छ । औपचारिक तथा व्यापारिक ऋण प्रवाह कर्ता समेतलाई यस्ता पहलहरूमा सहभागी हुन आग्रह गरिएको छ । धेरै ऋणमा परिसकेका गरिब मुलुकहरूले पनि यस्ता पहलहरूको पूर्ण कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नीति निर्माण गर्ने र कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिनेछन् ।

Official development assistance

12. Consistent with the Monterrey Consensus, developed countries should assist developing countries in attaining international development goals, including those contained in the Millennium Declaration, by providing adequate technical and financial assistance and by making concrete efforts towards the targets for ODA of 0.7 percent of GNP to developing countries and 0.15 percent to 0.2 percent of GNP to least developed countries. This should be linked to efforts to improve the quality and effectiveness of aid, including through better coordination, closer integration with national development strategies, greater predictability and stability and genuine national ownership. Donors should be encouraged to take steps to ensure that resources provided for debt relief do not detract from ODA resources intended to be available for developing countries. Developing countries are encouraged to build on progress achieved in ensuring that ODA is used effectively to help achieve development goals and targets. In addition, voluntary financial mechanisms supportive of efforts to achieve sustained growth, development and poverty eradication should be explored.

International food aid

13. States that provide international assistance in the form of food aid should regularly examine their relevant policies and, if necessary, review them to support national efforts by recipient States to progressively realize the right to adequate food in the context of national food security. In the broader context of food security policy, States should base their food aid policies on sound needs assessment that involves both recipient and donors and that targets especially needy and vulnerable groups. In this context, States should provide such assistance in a manner that takes into account the importance of food safety, local and regional food production capacity and benefits, and the nutritional needs as well as cultures of recipient populations.

Partnerships with NGOs/CSOs/private sector

14. States, international organizations, civil society, the private sector, all relevant non-governmental organizations and other stakeholders should promote the strengthening of partnerships and coordinated action, including programmes and capacity development efforts, with a view to strengthening the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security.

औपचारिक विकास सहयोग

१२. मोन्टेरी सम्मति तथा सहस्राब्दी घोषणाका लक्ष्यहरू समेतका अन्तर्राष्ट्रिय विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि विकसित मुलुकहरूले विकासरत मुलुकलाई यथेष्ट आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनुका साथै औपचारिक विकास सहयोगको लागि आफ्नो कूल राष्ट्रिय उत्पादनको ०.७ प्रतिशत विकासरत मुलुकहरूलाई ०.१५ देखि ०.२ प्रतिशत कम विकसित मुलुकहरूलाई प्रदान गर्ने छन्। उचित समन्वय, राष्ट्रिय विकासका लागि रणनीतिहरू र स्थायित्व, तथा वास्तविक राष्ट्रिय अपनत्व मार्फत सहयोगको गुणस्तर तथा प्रभावकारितालाई जोड दिनु पर्नेछ। ऋण मिनाहको लागि उपलब्ध श्रोतहरू त्यही प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग भएको सुनिश्चित गर्नेतर्फ कदम लिन दाताहरूलाई प्रोत्साहन गरिएको छ। विकासरत मुलुकहरूलाई पनि आ-आफ्ना विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि औपचारिक विकास सहयोगको प्रभावकारी प्रयोग गर्न उत्साहित गरिएको छ। यस बाहेक, गरिबी न्यूनीकरण तथा दिगो विकास प्राप्तिको मद्दत गर्न सक्ने स्वेच्छिक आर्थिक संयन्त्रहरूको पनि खोजी गर्नु पर्नेछ।

अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सहयोग

१३. राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिका लागि अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सहयोग उपलब्ध गराउने राष्ट्रले आवश्यकता अनुसार सहयोग लिने मुलुकका राष्ट्रिय प्रयासहरूलाई टेवा दिन आफ्ना नीतिहरू नियमित रूपमा पुनरवलोकन तथा परीक्षण गर्नु पर्नेछ। खाद्य सुरक्षाको फराकिलो परिवेशमा दातृ निकायहरू तथा सहयोग पाउने मुलुकले विशेषगरी जोखिममा पर्न सक्ने तथा अभावग्रस्त समूहहरूमा खाद्य सहयोग पुर्‍याउन आफ्ना नीतिहरूको सही आवश्यकता पहिचानको आधारमा गर्नु पर्नेछ। यस सन्दर्भमा राष्ट्रहरूले सहयोग पुर्‍याउँदा सुरक्षित खाद्यान्न, स्थानीय तथा क्षेत्रीय उत्पादनको लागि क्षमता तथा फाइदाहरू, पौष्टिक आवश्यकताका साथै सहयोग पाउने जनसंख्याको संस्कृति समेतलाई महत्व दिनेछन्।

गैरसरकारी संस्थाहरू,

नागरिक समाज/निजी क्षेत्रसँग साझेदारी

१४. राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि राज्य, अन्तर्राष्ट्रिय संस्था, नागरिक समाज, सम्बन्धित गैरसरकारी संस्था तथा अन्य सरोकारवालाहरूले साझेदारी तथा समन्वयात्मक कार्यहरू, क्षमता अभिवृद्धि लगायतका अन्य कार्यक्रमहरूको प्रवर्द्धन गर्ने छन्।

Promotion and protection of the right to adequate food

15. The organs and specialized agencies related to human rights should continue to enhance the coordination of their activities based on the consistent and objective application of international human right instruments, including the promotion of the progressive realization of the right to adequate food. The promotion and protection of all human rights and fundamental freedoms must be considered a priority objective of the United Nations in accordance with its purposes and principles, in particular the purpose of international cooperation. In the framework of these purposes and principles, the promotion and protection of all human rights, including the progressive realization of the right to adequate food, is a legitimate concern of all Member States, the international community and civil society.

International reporting

16. States may report on a voluntary basis on relevant activities and progress achieved in implementing the Voluntary Guidelines on the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, to the FAO Committee on World Food Security (CFS) within its reporting procedures.

पर्याप्त खाद्य अधिकारको सम्बर्द्धन तथा संरक्षण

१५. राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूति लगायतका अन्य अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार सम्बन्धी संयन्त्रहरूको नियमित तथा वस्तुपरक प्रयोगका लागि मानव अधिकारसँग सम्बन्धित दक्ष निकायहरूले आफ्ना क्रियाकलापहरूको समन्वय सुदृढ गर्दै लानेछन्। संयुक्त राष्ट्र संघको अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको लक्ष्य तथा सिद्धान्त अनुरूप मानव अधिकार तथा मौलिक स्वतन्त्रताहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन प्रमुख लक्ष्य हुनु पर्दछ। यस्ता लक्ष्य तथा सिद्धान्तहरूको परिधिभित्र सबै सदस्य राष्ट्रहरू, अन्तर्राष्ट्रिय समुदाय तथा नागरिक समाजको पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूति लगायत अन्य मानवअधिकारको सम्बर्द्धन तथा संरक्षण गर्नु वैधानिक अपरिहार्यता हुनेछ।

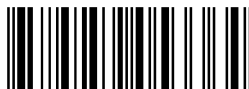
अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवेदन

१६. राज्यले स्वेच्छामा राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभूतिको लागि तयार गरिएको यस मार्गदर्शन अनुसार भएका क्रियाकलापहरूको प्रगति प्रतिवेदन खाद्य तथा कृषि सङ्गठनको विश्व खाद्य सुरक्षा समितिमा पठाउने छन्।

The objective of the Voluntary Guidelines is to provide practical guidance to States in their implementation of the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security, in order to achieve the goals of the World Food Summit Plan of Action. They provide an additional instrument to combat hunger and poverty and to accelerate attainment of the Millennium Development Goals. The Voluntary Guidelines represent the first attempt by governments to interpret an economic, social and cultural right and to recommend actions to be undertaken for its realization. Moreover, they represent a step towards integrating human rights into the work of agencies dealing with food and agriculture.

यस स्वेच्छिक मार्गदर्शनको उद्देश्य विश्व खाद्य शिखर सम्मेलनको कार्ययोजनाको लक्ष्य प्राप्त गर्नको लागि राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षाको सन्दर्भमा पर्याप्त खाद्य अधिकारको प्रगतिशील अनुभुतिको लागि राष्ट्रहरूलाई व्यवहारिक मार्गदर्शन प्रदान गर्नु हो । यसले भोक तथा गरिबीसँग लड्न तथा सहस्राब्दी लक्ष्यहरूको द्रुत प्राप्तिको लागि पनि एक थप संयन्त्र प्रदान गरेको छ । यस मार्गदर्शनले आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारहरू स्पष्ट गर्ने तथा ति अधिकारहरू प्राप्त गर्नका निमित्त सरकारबाट गरिनु पर्ने कार्यहरूको सिफारिशको पहिलो प्रयासलाई उजागर गरेको छ । यस मार्गदर्शनले खाद्य तथा कृषि सम्बन्धी कार्य गर्ने निकायहरूसँग मानव अधिकारलाई समायोजन गर्न थप आधार प्रदान गरेको छ ।

ISBN 978-92-5-905336-4

9 7 8 9 2 5 9 0 5 3 3 6 4

Y7937N/1/08.13